

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

H. de Jong, Zeist

Ik ben die Ik ben

„Daarop zeide Mozes tot God: Maar wanneer ik tot de Israelieten kom en hun zeg: De God uwer vaderen heeft mij tot u gezonden, en zij mij vragen: hoe is zijn naam – wat moet ik hun dan antwoorden? Toen zeide God tot Mozes: Ik ben die Ik ben. En Hij zeide: Aldus zult gij tot de Israelieten zeggen: Ik ben heeft mij tot u gezonden.” – Exodus 3,13-14.

'Ik ben die Ik ben'. „Wat ik geschreven heb dat heb ik geschreven”, zei Pilatus toen de Joodse overheid zich kwam beklagen over het opschrift dat de stadhouder boven het kruis van Jezus had laten plaatsen. 'Jezus van Nazareth, de koning der Joden'. Dat vonden de Joden een belediging en zo was het inderdaad door Pilatus bedoeld. De Romeinse stadhouder wilde met dat opschrift het Sanhedrin een hak zetten en daarom was er geen denken aan dat hij de klagers hun zin zou geven. Hij poeierde hen af. „Wat ik geschreven heb dat heb ik geschreven”, zei hij en dat betekende dat zijn beslissing vast stond, dat het opschrift definitief was. Wat hij zo zei was een machtswoord waarmee hij zich voor tegenspraak en zelfs voor inspraak afsloot.

„Zaken zijn zaken”, zegt de koopman. Nee, niet iedere koopman zegt dat maar er zijn er die het doen. En wanneer gebeurt dat? Nu, als zo'n koopman aangesproken wordt op zijn manier van zaken doen die zo afwijkt van zijn normale gedrag. „Zeg, je bent anders zo'n joviale vent. Vanwaar nu opeens die harde opstelling?” – „Ja, zaken zijn zaken.” En met dat woord sluit hij zich in zijn manier van zaken doen op en voor kritiek daarop af.

Het zijn twee niet zo sympathieke voorbeelden waarmee ik nu kom en toch hoor ik iets daarvan in de NAAM waarmee God zich aan Mozes openbaart. 'Ik ben die Ik ben'. Taalkundig al. Die herhaling, nietwaar? In iedere zin, hoe klein ook, zit een beweging. Het gaat van A naar B en A wordt nader verklaard door B. Maar in zo'n zin als 'zaken zijn zaken' of 'Ik ben die Ik ben' zit, ja, ook wel een beweging, maar het gaat van A terug naar A. De woorden beschrijven een gesloten cirkel. En wie zo spreekt geeft zichzelf met zijn woorden iets ongenaakbaars. Bij de Here God spreken we dan van heiligheid. Zoals Mozes bij de gelegenheid dat God zich met de NAAM

aan hem openbaarde te horen kreeg: „Doe de schoenen van uw voeten want de plaats waarop gij staat is heilige grond” (Exodus 3 : 5,6). De naam 'Ik ben die Ik ben' is daarom de heilige NAAM, de verheven majesteit van God straalt ervan af.

Tegenwoordig zijn er vele beschrijvingen van die geheimenissevolle woorden 'Ik ben die Ik ben' in omloop. Al die omschrijvingen hebben één ding gemeen en dat is de begeerte om ons die NAAM dichterbij te brengen en vertrouwd te maken. „Ik ben degene die er altijd is”, zo geeft de Groot Nieuws Bijbel het weer. De bedoeling is: Ik sta altijd tot je beschikking. En als het volgende vers in Exodus 3 nader verklaart: „Zeg maar: 'Ik ben' heeft mij tot u gezonden”, dan geeft diezelfde vertaling ook dat weer met: 'Ik ben er' heeft mij gestuurd. De heilige verbondsnaam wordt hier dus opgevat als belofte, als toezegging.

Ik geloof niet dat dat juist is. Even eerder in dat prachtige verhaal van Exodus 3 lezen we: „Maar Mozes zeide: wie ben ik dat ik naar Farao zou gaan en de Israelieten uit Egypte zou leiden?” Een begrijpelijke tegenwerping wanneer je Mozes' moeilijke roeping overweegt. Maar geruststellend zegt dan de Here God: „Ik ben immers met u!” Kijk, daar is de toezegging, de belofte van het erbij zijn van de Here. Daarop komt Mozes met zijn nieuwe bedenking: „Maar wanneer ik tot de Israelieten kom en hun zeg: de God uwer vaderen heeft mij tot u gezonden, en zij mij vragen: hoe is zijn naam – wat moet ik hun dan antwoorden?” Wanneer nu de Here daarop zou terugzeggen: 'Ik ben degene die er altijd is', dat wil zeggen: Ik ben de aanwezige, Ik ben de beschikbare, – dan zou dat ten opzichte van de eerste gespreksronde van Gods kant slechts een herhaling zijn, geen echt antwoord op Mozes' vraag. Ik ben daarom van mening dat de Godsnaam 'Ik ben die Ik ben'

niet in de sfeer van de belofte ligt. Meer daarachter, daarboven. Want als de Here toezegt: „Ik ben immers met u!” dan is inderdaad de volgende vraag: wie is nu eigenlijk de 'Ik' die daar spreekt? Mozes informeert naar Gods identiteit. En dat niet tevergeefs.

Want daarop krijgt hij ten antwoord: 'Ik ben die Ik ben'. 'Ik ben', zo mag je dat blijkens het vervolg weergeven, 'Hij is', met grote nadruk op dat 'is'. Als het over een mens ging dan mocht je omschrijven: 'hij is er een-tje', zoals wij dat zeggen van een persoon die door een geweldige eigenheid gekenmerkt is. Bij God heet die eigenheid zijn ijverzucht, zijn goddelijke geldingsdrang. Er brandt in God een laaiend vuur. De brandende braamstruik waar Mozes naar ging kijken getuigt daarvan. 'Ik

34e jaargang – nr. 23.
9 november 1990

In dit nummer

- 403 H. de Jong
Discussie rondom het ene talent (2)
- 406 M. Vrijmoeth-de Jong
Startbijbel
- 408 B. Wielenga
Liturgie en zending (2)
- 409 P. Dekker
Dominees in dienst
- 410 D.W.L. Milo
Over engelen
- 412 P.J. van Kampen
Oost-Europa (2)

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
D.W.L. Milo
Ds. K. Muller
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476
Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Uit breder kring

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

Administratie Opbouw
Marjoke van Veelen-Vreugdenhil
Postbus 84183, 3009 CD Rotterdam.
Tel. 010-4550802.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 60,- per jaar of f 33,- per half jaar.
Voor studenten f 48,- per jaar.
Buitenland f 84,- per jaar of
f 104,- per luchtpost. Chequekosten
buitenland: f 10,-.

Advertenties

Tarief: 55 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 6% BTW). Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

BEN', – het zou in onze bijbel met drie hoofdletters geschreven moeten staan. Na 'Ik ben' verwacht je dat er iets volgt: Ik ben zus, Ik ben zo. God evenwel zegt: Ik ben... nou ja, die Ik ben. Het 'Ik' van God is zo in zichzelf bepaald, zo van zichzelf vervuld, dat iedere nadere bepaling en elke verdere invulling daar schade aan zou doen. In het bekend geven van de NAAM zit een geweldige openbaring, maar in het bekend geven van deze NAAM zit tegelijk een stuk verberging. Als je je naam aan iemand geeft dan betekent dat dat die ander een zekere macht over je krijgt. Daarom zeggen sommige mensen als ze de telefoon opnemen hun naam niet maar roepen enkel 'ja-a' of iets dergelijks. Ze zijn bang dat zij met hun naam zichzelf uit handen geven. God geeft zijn naam aan de mensen maar Hij doet het zo dat de mensen God niet in hun macht krijgen. De NAAM is tegelijk openbaring en verberging. Openbaring voor degenen die die naam met vreze en eerbied gebruiken, maar verberging voor hen die er misbruik van maken.

En het is nu deze tegelijk geopenbaarde en verborgen God die tegen Mozes en tegen ons zegt: „Ik ben immers met u!” Dat wil nu zeggen:

in mijn majesteitlijke verhevenheid ben Ik met u. Van ons vergt dat vertrouwen. Wij schrijven God zo vaak voor hoe Hij met ons moet zijn. Hij moet dit doen of Hij moet zo zijn. Maar God zegt met zijn heilige NAAM: Wacht dat nu eens af! Vertrouw Mij toch! Ik vervul die belofte op mijn wijze, op mijn heilige manier. Immanuel ('God-met-ons'), daar geef Ik mijn heel eigen invulling aan. Wij weten: in Jezus, in zijn kruis en opstanding. Maar veel mensen willen niet dat God zo met hen is. Wanneer het hun tegenzit en ze worden niet onmiddellijk op hun wenken bediend, dan worden ze boos en zeggen: Ik dacht dat U degene was die er altijd zou zijn, maar daar merk ik niets van. Nee, maar ze zijn ook begonnen God op hun eigen maat te snijden. Niet met God maar met hun godsbeeld zijn zij vastgelopen. We zullen altijd weer moeten beginnen met de Here God zelf te laten zeggen wie Hij is. En Hij zegt: Ik ben die Ik ben. Hij hanteert daarbij een spreekwijze die afstand schept. Dat horen wij niet graag wanneer het God betreft. Maar geloof me, God heeft juist die afstand nodig om op zijn wijze, op zijn Jezus-maniër, de nabije, de beschikbare te zijn, degene die met ons is alle dagen tot de voleinding der wereld.

filippus

Kerstkaarten

Bestel nu diverse prachtige kerst- en kinderkaarten voor uw jeugdclubs of jonge catechisanten.

Ook kunnen kerstkaarten geleverd worden met borduurpatronen in de vorm van een kandelaar, grote ster of drie kleine sterren met groenversiering, of een kerkje met bomen en klokken.

Vraag prijsopgave.

Bij grotere afname korting.

Schrijf of bel naar FILIPPUS te Arnhem:

Postbus 3052, 6802 DB of telef. 085-514340.

H. de Jong, Zeist

Diskussie rondom het ene talent (2)

Iemand die ook recht heeft op enig weerwoord mijnerzijds is de vrijgemaakte dr. W.G. de Vries. De lezer weet, ik had hem nogal scherp aangevallen als auteur van het boekje 'De Vrijmaking in het vuur' en daarop heeft hij in De Reformatie met een lang artikel gereageerd. Het bezwaar van weer een antwoord daarop is natuurlijk dat onze lezers het bedoelde artikel van De Vries niet onder ogen hebben gekregen, maar dat is toch geen reden om er helemaal aan voorbij te gaan. Ik wil er drie opmerkingen over maken.

1. Dr De Vries wekt de suggestie dat ik vanuit een persoonlijke geraaktheid geschreven zou hebben. Nu, daar kon hij best eens een beetje gelijk in hebben. Weliswaar had ik in het begin van mijn artikel juist gezegd dat er in de persoonlijke sfeer wel iets verbeterd was in de verhouding tussen de vrijgemaakten en de Nederlands gereformeerden. Daar ben ik blij om en ik participeer daar ook wel in. Maar er zijn momenten dat ik in die verbetering van de betrekkingen toch niet zo goed kan meekomen. Waarom niet? Heeft de ervaring van nu zo'n vijftientwintig jaar geleden mij schichtig en wantrouwig gemaakt? Toen ik het boekje van De Vries las (waarvan ik volhoud dat er een hautaine toon uit spreekt) beleefde ik alles van toen nog weer eens opnieuw. Dat was trouwens ook al het geval geweest bij mijn overdenking van het akkoord van Enschede. En ik weet niet hoe anderen dat hebben maar bij mij verloopt de herbeleving van moeilijke dingen vaak emotioneler dan de beleving zelf. Een 'narrow escape' in het verkeer bijvoorbeeld beroert mij bij het overdenken van de dag's avonds op bed heftiger dan het doormaken van het gebeuren zelf. Ik kan dan baden in mijn zweet. Vergelijkbare dingen neem ik waar bij mijn herverwerking van de zestiger jaren. Wat is dat? Uitgestelde pijn waarover rente berekend is? Beginnende stramheid van geest? Kun je het (uit de vertel) vergelijken met een KZ-syndroom? Hoe dat ook zij, ik heb met het normaal doen tegen de vrijgemaakten wel eens moeite. Men zegt dan van die zijde wel dat we niet kinderachtig moeten zijn en dat er aan hun kant ook geleden is. En men haalt K. Schilder erbij die toch ook gezegd heeft dat het bij een eventuele samenspreking met de synodalen niet zozeer over de schorsingen zou moeten gaan als wel over hetgeen daar zakelijk achter ligt. En voorwaar, dat is van Schilder een bewonderenswaardig woord, juist omdat hijzelf een geschorste was. Ik oriënteer mij er graag op. Wat een voorbeeld! Maar

als schorsers (of medeverantwoordelijken) mij dat voorhouden dan zeg ik: waai op! je weet niet waar je het over hebt. Toch had ik, dit wat moeizamer omgaan met het verleden bij mijzelf onderkende, in mijn artikelen geprobeerd deze littekenpijn van me om te zetten in iets bovenpersoonlijks, iets kollektiefs. Ik bedoel dat ik het tegenover de vrijgemaakten heb opgenomen voor de eer, niet van deze of gene persoon maar van de Nederlands gereformeerde kerken. Dat ikzelf nu en dan waardering bij de vrijgemaakten oogst voor wat ik persoonlijk zo eens schrijf of doe (De Vries herinnert mij daaraan) is waar en is voor mij ook mooi meegenomen, maar wat ik pas een echte verbetering van de verhoudingen zou vinden is dat zij voor onze kerken een begin van respect zouden opbrengen. Dat zou verzachtend zijn voor de pijn waarmee velen onder ons rondlopen. Op deze strekking van mijn artikelen gaat dr De Vries echter met geen woord in. Er is trouwens wat dit betreft in zijn kerken ook nog geen wolkje als eens mans hand aan de hemel, zoals de laatste brief van de vrijgemaakte kerkeraad van Enschede-Noord aan onze kerkeraad daar (zie het ND van zaterdag 27 oktober j.l.) duidelijk laat zien. „Al waren het er maar tien in jullie gemeente die het met ons akkoord eens zijn, dan hadden jullie de eenwording nog door moeten zetten”. Ja, ja...

2. Ik had geklaagd over de gebrekkige dokumentatie in het geschrift van dr De Vries. Over dat punt verdedigt hij zich het uitvoerigst in zijn artikel. En dat niet zonder waarde en waarheid. Het is inderdaad niet zo dat zijn boekje over de hele linie aan dat euvel lijdt. Maar in hoofdstuk 5 wel en daar had ik het over. De Vries heeft namelijk een boekje geschreven over 'Het ontstaan van de Nederlands Gereformeerde Kerken in de jaren zestig', zoals de ondertitel van de publikatie luidt. Hij had er m.i. goed aan gedaan het daarbij maar te laten. In hoofdstuk 5 evenwel begint hij te praten over niet meer het ontstaan maar het bestaan van onze kerken. „In een slothoofdstuk willen we de aandacht vestigen op het huidige reilen en zeilen van deze kerken” (p. 87). En daar begint de dokumentatie knullig te worden, zoals ik aan de hand van enkele voorbeelden liet zien. Ik schreef: „Wanneer De Vries een beeld ontwerpt van de Nederlands gereformeerde kerken zoals die vandaag reilen en zeilen...”. Zo begon ik dus mijn kritiek op dit punt. Ik geef toe dat ik duidelijker had kunnen maken dat deze kritiek zich richtte op alleen

dat vijfde hoofdstuk en niet op de rest. Als daardoor de indruk ontstaan is dat het hele geschrift op dit punt te blamen valt, spijt mij dat. Zo had ik het niet bedoeld. Maar, eerlijk is eerlijk, het stond er ook niet.

3. Geheel onbevredigd ben ik over wat De Vries ter verdediging aanvoert voor zijn gebruik van de beeldspraak uit het evangelie over het tegen zichzelf verdeelde huis dat niet kan bestaan. Zoals de lezer zich herinnert paste hij dat toe op onze kerken. De Vries stelt het nu wel erg onschuldig voor als hij zich achter de De Groot verstoppt die in ons jaarboekje toch ook gesproken had over zaken die als een splijtzwan in onze kerken gaan werken. De Groot heeft zelf in zijn Kerkbode al geschreven over de onzorgvuldigheid in het aanhalen van zijn woorden. Daarover nu verder niet. Maar dat het niet meer was dan een zakelijke typering waar verder niets mee bedoeld werd kan De Vries toch niet volhouden. Want waarom dan de Heiland zelf met zoveel woorden als zegsman van die beeldspraak opgevoerd en waarom die uitdrukkelijke verwijzing naar Markus daar nog bovenop? Wel degelijk zat in zijn gebruik van het beeld van het bouwvallige huis opgesloten wat ik eruit opmaakte. Dr De Vries zal het niet zo bedoeld hebben, dat neem ik graag aan, maar hij moet weten dat hij met zulk geschrift hartstikke scherp overkomt, en wel in geestelijke zin. Als we ooit nog eens bij elkaar willen komen moeten we zo over elkaar niet schrijven.

De geoefende lezer zal het niet ontgaan zijn dat ik in mijn beantwoording van dr De Vries tegelijk heb zitten denken aan de sympathieke reacties die ons van vrijgemaakte zijde hebben bereikt. Ik bedoel de 'ingezondens' van de heer C.P. de Jong uit Alphen aan den Rijn en drs Ph. Roorda uit Zuidhorn. Met name met het onder punt 1 gestelde tracht ik ook hen te bereiken. De Jong is geschrokken van mijn bitterheid en Roorda vindt dat deze verbittering mij bepaalde zaken over het hoofd deed zien. Ik laat deze reacties voor hun rekening. Met hen geloof ik (en weet ik ook wel) dat er vele vrijgemaakten zijn die anders denken dan dr De Vries maar ik vraag mij af of wij zonder mijn weloverwogen uitval ooit zulke royale getuigenissen daarvan te lezen zouden hebben gekregen als nu van deze twee. Tegen br Roorda wil ik nog opmerken dat hij weliswaar op enige bemoeigende besluiten van de synodes van Heemse en Spakenburg kan wijzen maar dat hij daar helaas niet

de veel bekendere reactie van vrijgemaakte zijde op de schuldbekentenis van de synodalen naast kan stellen. Niemand heeft verwacht en niemand mocht ook verwachten dat de vrijgemaakten de synodalen in een vlaag van euforie pardoos om de hals zouden vallen, maar een minder gelijkhebberig antwoord zou toch wel erg mooi zijn geweest. Ik vrees daarom dat de vrijgemaakte standpuntoprekkings van de laatste tijd slechts een tactisch doel dienen: hoe komen wij het snelst met de christelijke gereformeerden tot eenheid? Wij merken in ieder geval van die verruimingen niets. Laat overigens niemand denken dat het nu voortaan met mijn waardering voor de vrijgemaakten (als afzonderlijke gelovigen en als kerken) gedaan is. Voor mij zijn ze geen huis dat tegen zichzelf verdeeld is en daarom niet kan bestaan. Veelmeer zeg ik met de profeet: „Verderf niet! Want er is een zegen in” (Jes. 65:8).

H. Algra, Den Helder

De knuffelbeer

Rob had een fijne Sinterklaas gehad. Een nieuwe trui, lego, snoep, een spellendoos en een prachtige knuffelbeer.

De volgende middag mochten de kinderen één kadootje meenemen naar school. Rob twijfelde. Hij was met alles blij, maar het mooiste kado was toch wel die knuffelbeer. Alleen: hij schaamde zich er een beetje voor. Hij kon toch niet als jongen van 6 met een beer naar school lopen? Wat zouden de andere kinderen daar wel niet van zeggen? En zou de juf hem niet uittlachen. Het allermooiste: dat zou hij eigenlijk mee naar school moeten nemen. Maar als je je nou schaamt voor dat allermooiste kado? Uiteindelijk nam hij toch die beer mee naar school. En... er waren kinderen die vroegen of ze die beer ook even vast mochten houden, zo mooi vonden ze hem.

Rob had zich ervoor geschaamd. Het bleek toch mee te vallen. Achteraf was hij blij dat hij toch gedurfd had.

Christenen hebben ook een heel mooi kado gekregen. Als het goed is hun allermooiste kado: hun geloof. Soms verstoppert ze dat angstvallig voor zichzelf. Ze schamen zich ervoor. Net als Rob voor die knuffelbeer. Maar waarom zou je dat mooiste geschenk niet aan de ander laten zien?

Als je iets echt mooi vindt, als het je alles waard is, hou je dat niet voor jezelf... En achteraf ben je soms verbaasd over de reactie van de ander: dat had je niet verwacht. Gelukkig heb je dat kado toch laten zien...

(uit een preek van ds. M. de Jong)*

Pastorale Notitie

G. v.d. Brink, Veenendaal

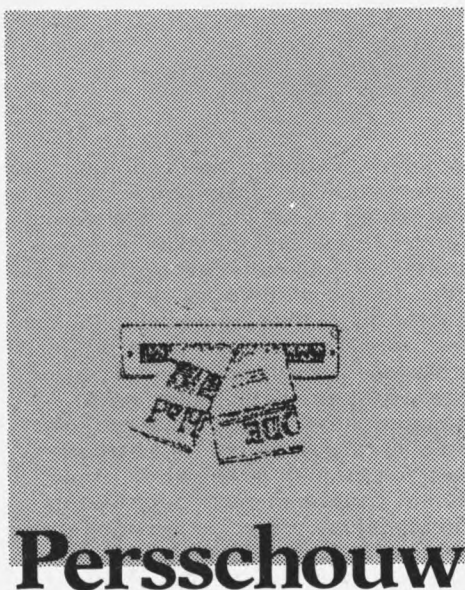
Welbehagen

Ditmaal wil ik iets proberen te zeggen over het goddelijk welbehagen voor mensen die geen Drie Formulieren van Enigheid ontvangen hebben en geen Dordtse Kerkorde. Welbehagen over mensen die niet gereformeerd zijn van huis uit. Het probleem dus dat de Open Brief aan de orde stelde in 1967. Ik kom er toe na de conferentie van Christelijke Gereformeerde ambtsdragers van een paar weken geleden te Amersfoort. Prof. W. van 't Spijker hield daar een referaat over de vraag wat er nu eindelijk aan de eenheid van alle gereformeerden gedaan kon worden dat zoden aan de dijk zette. Op dat referaat kwamen veel vragen. Een enkeling waagde de opmerking dat

er toch meer christenen zijn dan alleen gereformeerden. Het was begrijpelijk dat de vergadering daarop niet inging: dat onderwerp was niet aan de orde. Als gereformeerden hebben we al problemen genoeg. Daar moeten we maar eerst mee klaar zien te komen. Maar de vraag naar onze relatie tot de evangelicalen wordt steeds dringender. Nationaal en internationaal stoten we op groepen en kerken die volstrekt geen gereformeerde achtergrond hebben en toch al hun heil en zaligheid zoeken in Jezus Christus. Mijn gedachten gaan bij deze zaak altijd uit naar Romeinen 9. Paulus geeft daar geen verhandeling over de verwerping van eeuwigheid. Hij spreekt over Gods soevereine, vrijmachtige handelen in de tijd en over onze verantwoordelijkheid. Wat deed de Farao van Egypte? Hij had de moed een dam op te werpen tegen het goddelijk welbehagen. En dat is dodelijk. De Here verstokte hem en spaarde hem voor een nog veel gruwelijker dood dan een onmiddellijke executie (wat hij verdiend had, Ex. 9:16). Mag Hij niet met het leem doen wat Hij wil? Hij ontfermt zich over wie Hij wil en Hij verhardt wie Hij wil. Paulus zegt: Past op, broeders Israëlieten. Want jullie zondigen de zonde van Farao. Met de kruisiging van Jezus-Messias pleegden jullie verzet tegen het goddelijk welbehagen. Past op, want de Here is bezig jullie te verstokken en te bewaren voor een nog veel vreselijker gericht dan een acute dood op Golgotha (het is een wonder dat jullie daar niet door de aarde verzwolgen zijn!!). En mag Hij? Hij ontfermt Zich immers over wie Hij wil en Hij verhardt wie Hij wil.

Ik pas dat toe op onszelf. Goed begrepen (ik wil niet dat daarover enig misverstand ontstaat): Ik sta achter mijn ondertekening van de confessie en ik heb me altijd welbevonden bij de D.K.O., zolang de binding aan die beide niet wettisch maar lankmoedig werd nageleefd, nederig en vol liefde tot de waarheid en de broeders. En ik zie het blijven op dat spoor als de enige weg naar meer eenheid onder gereformeerden. Maar als het de Here behaagt om de rijkdom van Zijn ontferming bekend te maken over de voorwerpen van ontferming op de Fidji-eilanden, Samoa, Hawai, Tonga, de Cookseilanden, de Paas-eilanden, Tahiti, Guam en ik weet hoe ze allemaal heten? En als deze 'voorwerpen van ontferming' de Boeing 747 pakken en gaan evangeliseren in Siberië en Bulgarije en in Amsterdam? Het is precies dit soort dingen dat bezig is te gebeuren. Kijk maar naar de samenstelling van de teams van de Operatie Mobilisatie en Youth with a Mission. Wat eisen wij van deze christenen? Moeten ze eerst onze D.K.O. aanvaarden? Wat verbeelden wij gereformeerden ons eigenlijk? Wie hebben de glasnost aangegrepen om onmiddellijk te gaan evangeliseren in Siberië? Wij of Youth with a Mission? O wee als wij in gereformeerde hoogmoed ons zouden verzetten tegen het goddelijk welbehagen. Mag de pottenbakker alstublieft met Zijn leem doen wat Hij wil?

Het hangt niet daarvan af of iemand wil, dan wel of iemand loopt (op de goede Gereformeerde wegen), maar van God, die zich ontfermt.

Persschouw

O. Mooiweer, Enschede

Drukkende sfeer bij Avondmaalsviering?

„Hoe zou het toch komen, vragen een broeder en een zuster, dat er bij ons in de gemeente bij de viering van het Heilig Avondmaal altijd zo'n drukkende sfeer hangt, althans naar ons gevoel? De mensen aan tafel stralen zo weinig blijdschap uit. De sfeer is niet ontspannen, maar altijd een beetje somber". Zó leidt redacteur D. Koole in het chr. geref. weekblad: 'De Wekker' de beantwoording van een vraag in. Koole schrijft dingen, die ons stimuleren om er verder over na te denken. Wij citeren het volgende:

„Dat mensen bij het toegaan tot en het verblijf aan de tafel een gespannen indruk kunnen maken is begrijpelijk. Voor niet weinigen en misschien wel bij alle avondmaalgangen, zijn aan de waarneming van dit heilig sacrament emoties verbonden.

Emoties van uiteenlopende aard. Er zijn mensen die er moeite mee hebben bij het toegaan en het verblijf aan de tafel door anderen te worden gadeslagen; anderen zijn behept met angst dat er bij de te verrichten handeling iets mis zal gaan (de angst voor het zich verslikken in brood of wijn geeft avondmaalgangen soms problemen). En dat zijn dan nog maar dingen die de buitenkant raken. Er zijn ook emoties en er is ook gespannenheid die met het persoonlijk-geestelijke te maken hebben. Hoe ruim de nodiging van de grote Gastheer ook moge zijn, bij de avondmaalganger met de goede geestelijke instelling ten opzichte van dit heilige gebeuren, zal er nooit een gevoel en een gedrag zijn waaruit vanzelfsprekendheid spreekt. Er mag vrij- en blijmoedigheid zijn maar toch altijd beheerst door besef van eerbied en afstandelijkheid,

vanuit ons mensen gezien. Dat in het hart bij mensen veel omgaat kan van het gezicht soms af te lezen zijn. We weten niet en in elk geval lang niet van allen, wat in mensen op een avondmaalszondag omgaat. Dat kunnen gevoelens van blijdschap en dankbaarheid zijn, maar ook van beduchtheid en schuchterheid, van diepe twijfel soms, van onzekerheid rond de vraag of er wel oprecht verdriet over onze persoonlijke en gemeenschappelijke schuld in ons leeft en of er wel echt verlangen is om in de tekenen van brood en wijn bevestigd te zien dat ook het eigen leven in het offer van Christus begrepen mag zijn. Ambtsdragers krijgen op huisbezoek wel eens te horen dat bij mensen tijdens de viering van het Heilig Avondmaal allerlei gedachten zo door en over elkaar heen tuimelen, dat de beleving van waar het op dat moment om gaat er door wordt weggedrukt. De troost en de zegen worden dan soms later ervaren, als men er in bezinning achteraf nog eens mee bezig mag (en wil) zijn. En dan die beklemmende stilten, zoals de vraagstellers aangaven – zijn die niet te voorkomen of te vullen met passende muziek of iets dergelijks? Ik denk dat hier moet worden gezegd dat wij westerlingen in het algemeen moeilijk met stilte weten om te gaan en dat dit gebrek zich ook kan manifesteren bij de viering van het Heilig Avondmaal. Die momenten van stilte tussen de handelingen van de dienaar en de nuttigheid van de symbolische ingrediënten door de vierders, bieden gelegenheid om zich te bezinnen op het geheim van de genade dat daar zichtbaar wordt getoond. Ze zijn heilzaam voor de concentratie van de gedachten op wat er aan de avondmaaltafel gebeurt. In dit verband zou ik willen verwijzen naar het hoofdstuk over 'Petrus Immens over het avondmaal' van dr. T. Brien in het boek 'Bij brood en beker'. In het boek 'de godvruchtige avondmaalganger' van Immens staat, als het op het verblijf aan de tafel aankomt, een heel belangrijke zin: „Laten uw ogen recht voor u zien en vestig ze op de tekenen van de verbondstafel, want die zijn er om te zien hoe goed God is. En bidt voor elkaar aan tafel." En natuurlijk is voor de sfeer, het klimaat waarin de viering van het avondmaal plaatsvindt heel belangrijk de wijze waarop de dienaar in handeling en meditatie zijn heilige dienst verricht."

Ik ben wel eens bang, dat sommige mensen zonder verslagenheid van hart vanwege hun zonden op de Avondmaalszondag aan tafel gaan. Terwijl toch het klassieke Avondmaalsformulier naar de Schriften op een gemotiveerde manier een dergelijke terminologie hanteert. Lichtvaardig aangaan is heel iets anders dan na de Avondmaalsviering lichtvoetig verder gaan. (Zie Psalm 32: 3

NB). Maar aan de andere kant mag de soberheid, die annex is aan de viering vanwege de attributen (brood en wijn) ons nimmer verleiden tot een bepaalde somberheid! Het feestelijk element dient allesbeheersend te zijn. Het venster wordt geopend naar de toekomst. Het offer van onze kostbare Heiland heeft eeuwigheidswaarde. Wij hebben het uitzicht op het bruiloftsmaal van het Lam. Dat verdiept onze vreugde en dankbaarheid!

(advertentie)

Kunstpresentatie 1990

Vijf jaar geleden begonnen we onze bemiddeling voor kunstenaars. Sinds die tijd hebben honderden kunstwerken hun weg naar bedrijven en particulieren gevonden en kennen velen van u onze naam via kunstkaarten en kunstboeken. Wij verzorgden speciale projecten voor instellingen en bedrijven en hielden kunstavonden door het land heen. De zin van bemiddeling is voor onze relaties duidelijk maar misschien heeft u behoefte aan wat uitleg.

Velen van U aarzelen niet bij de aankoop van een koelkast of automobiel, hebben daar vrij duidelijke normen over, maar een kunstwerk kopen wat je huiskamersfeer gaat beïnvloeden of je bedrijfsruimte... dat roept allerlei vragen op. Bestaat er zoiets als betrouwbare kwaliteit; hoe zit het met de waardevermindering; zou het bij ons wel passen...?

Vanaf half november staan wij voor u klaar om op deze vragen in te gaan aan de hand van het werk van een twintigtal kunstenaars uit Nederland, Tsjechoslowakije, Duitsland en Engeland.

Olieverfschilderijen, aquarellen, tekeningen en grafiek vormen de hoofdmoot van deze presentatie. Koffie en koek staan klaar en komt u van ver – en Groningen ligt voor Westerlingen véél verder dan het Westen voor Groningers – dan maakt u er een speciale Groninger dag van. Kijken en praten over kunst, daar moet men de tijd voor nemen. Het gesprek loopt altijd uit, want kunst heeft met ons leven te maken, is méér dan decoratie; zij kan ons inspireren tot een nieuwe kijk op oude dingen.

Om U rustig te laten kijken en praten werken wij graag op afspraak. Welkom! Alleen of in groepsverband.

Hans en JoAnn van Seventer

Kunstpresentatie Art Revisited
17 november-22 december
maandag-zaterdag
Tel.: 050-144180
Fax: 050-136786

M. Vrijmoeth-de Jong

Startbijbel

(N.a.v.: STARTBIJBEL, een keuze uit het oude en nieuwe testament vertaald in eenvoudig nederlands. Prijs f 39,50. Uitgever Nederlands Bijbelgenootschap, Haarlem.)

Het Nederlands Bijbelgenootschap heeft vorig jaar een nieuwe vertaling van een groot aantal bijbelgedeelten op de markt gebracht onder de naam Startbijbel. Deze Startbijbel bevat een bloemlezing uit de Bijbel. Het is een vertaling in eenvoudig Nederlands. De bedoeling van de uitgave is, dat kinderen vanaf ongeveer 9 jaar zelf in deze Bijbel leren lezen en op die manier met de Bijbel kennismaken. Nu kan de vraag gesteld worden of het nodig is een speciale bijbelvertaling voor kinderen te maken om hen te leren bijbellezen. In onze gemeente is het de gewoonte op de startzondag in september elk kind van tien jaar een Bijbel te geven. Kerkeraad en de leiding van de zondagse bijbelgroepen gaan uit van de veronderstelling, dat een kind van die leeftijd in staat is de Bijbel te lezen. Vanaf de startzondag wordt geprobeerd het kind de weg in de Bijbel te leren en te wennen aan het regelmatig zelf in de Bijbel lezen. Dat blijkt echter niet mee te vallen. De tekst van de Bijbel is voor tienjarige kinderen niet eenvoudig te lezen. Wie enige tijd met kinderen uit de hoogste groepen van de basisschool op een zondagschool, bijbelgroep of kindernevendienst gewerkt heeft, weet uit ervaring, dat de meeste kinderen van deze leeftijd aan het begrijpend lezen van de Bijbel niet toekomen en dat een groot aantal ook in het technisch lezen ervan blijft steken. Vanuit het kind bezien is het heel goed te begrijpen, dat het trots is op zijn nieuwe Bijbel, die het in de kerk krijgt. Maar of het kind er ook zelf in gaat lezen, is nog zeer de vraag. De Bijbel blijkt voor kinderen een moeilijk te lezen boek te zijn.

Bijbellezen moeilijk voor het kind

Er zijn een drietal factoren, die het bijbellezen voor het kind moeilijk maakt.

1. De vaak lange en samengestelde zinnen. De hedendaagse mens en ook het kind is gewend aan informatie door middel van korte zinnen. In de meeste gevallen worden deze ook nog visueel ondersteund door illustraties of door video- of televisiebeelden. De Bijbel, die in onze kerk aan de kinderen wordt gegeven, is de N.B.G.-vertaling uit 1951. In deze vertaling staan vele lange samengestelde zinnen in tegenstelling met de leesteksten, waarin het

kind op school wordt geoefend en de taal, waarmee het kind in het dagelijkse leven te maken krijgt. In de bijbelvertaling van 1951 worden evenals in de grondtekst, hoofd- en bijzinnen heel kunstig door elkaar geweven en aan elkaar geplakt. Het doorzien en begrijpen van dergelijke zinnen vraagt een denkvermogen, waaraan het kind in zijn verstandelijke ontwikkeling nog niet toe is en een taalgevoel, dat nog niet voldoende getraind is op dat nivo.

2. Verouderde woorden en formuleringen. Bij het verschijnen van de N.B.G.-vertaling in 1951 spraken verschillende taalkundigen al over een verouderde vertaling. Dat is te begrijpen als men bedenkt, dat het Nieuwe Testament al voor de Tweede Wereldoorlog was klaargekomen en uitgegeven. Een levende taal, zoals het Nederlands staat voortdurend aan veranderingen bloot. En hoe sneller de maatschappelijke veranderingen in een land plaats vinden, hoe sneller ook het veranderingsproces van de taal gaat. Dientengevolge is het Nederlands van 1990 in veel opzichten niet meer hetzelfde als dat van 1940. Het is dan ook niet verwonderlijk, dat in de onder ons gebruikelijke bijbelvertaling woorden, uitdrukkingen en woordkombinaties voorkomen, die onze kinderen niet meer kennen en begrijpen. Wat denkt u van de uitdrukking 'Verachteren van de genade'? Kinderen hebben niet alleen met zulke woorden moeite, maar ook met de genitiefvormen 'der' en 'des' en de genitief 's'. Deze zijn volkomen in onbruik geraakt. Wie heeft het nu nog over 'de wet der zonde en des doods'?

3. Abstrakte begrippen. Het denkvermogen van kinderen werkt totaal het twaalfde jaar nog heel concreet. Alleen datgene wat gaat over zaken, die je kunt horen, zien, voelen, ruiken en proeven zijn begrijpelijk voor hen. Veel godsdienstige begrippen zijn echter abstrakt. Woorden als genade, gerechtigheid en zonde zijn voor het kind alleen bevattelijk als ze aan de hand van concrete voorbeelden toegelicht worden. Dit betekent dat veel gedeelten uit de Bijbel voor het kind nog te moeilijk zijn.

Uitstellen tot latere leeftijd

Verschillende christelijke scholen zijn er toe overgegaan de kinderen bij hun afscheid van de school geen Bijbel meer te geven, maar een ander boek, dat voor hen meer begrijpelijk is. Een bijbel, die als versiering op een boekenplankje staat en waarin niet gelezen wordt, acht men niet zinvol. Ook is het bijbelle-

zen met de klas op veel scholen geen vast lesprogrammapunten meer. Het vraagt teveel tijd, geeft te weinig rendement en het gehakkel en gestotter bij het lezen bevordert niet de eerbied voor het Woord van God. Echter niet alleen op de scholen is het bijbellezen met de kinderen sterk verminderd, ook in veel gezinnen wordt het lezen uit de 'grote mensenbijbel' met de kinderen uitgesteld tot ze een jaar of veertien zijn. In plaats daarvan wordt er uit één of andere kinderbijbel gelezen. Dit uitstel tot latere leeftijd heeft echter het nadeel, dat er maar weinig jaren overblijven om het kind te leren thuis raken in de Bijbel, voordat het de deur uitgaat. Tot nu toe worstelden veel ouders met de vraag 'Hoe leer je kinderen tussen tien en veertien bijbellezen zonder dat ze het vervelend vinden en er een hekel aan krijgen?'

Een Bijbelvertaling voor kinderen

Het Nederlands Bijbelgenootschap (N.B.G.) kreeg reeds jarenlang steeds vaker de vraag of er geen vertaling van de Bijbel mogelijk was, die door kinderen te lezen zou zijn. Als antwoord op de vraag is men in 1976 begonnen met een proef om een gedeelte van de Bijbel te vertalen in eenvoudig Nederlands. De eerste uitgave hiervan in 1977 betrof de eerste vijftien hoofdstukken van het eerste Samuelboek onder de titel 'Samuel en Saul'. De waardering voor dit boekje was allerwegen zo groot, dat in de volgende jaren nog negen andere deeltjes volgden met vertalingen uit Samuel, Koningen, Lukas en Handelingen. Enerzijds waren ouders en onderwijzers heel blij met deze uitgaven, maar anderzijds bleek het een bezwaar te zijn, dat het geheel bestond uit teveel kleinere deeltjes.

Mede door de goede ontvangst van de boekjes besloot het N.B.G. een uitgebreide bloemlezing uit de Bijbel samen te stellen in eenvoudig Nederlands. Deze vertaling van grote gedeelten van de Bijbel in voor kinderen leesbare taal verscheen onder de titel 'Startbijbel'.

Door het eenvoudig Nederlands van deze Startbijbel zullen de meeste kinderen vanaf groep 6 van de basisschool geen moeite meer hebben met het technisch lezen van de tekst. De lange samengestelde zinnen uit de grondtekst zijn opgedeeld in korte, goed leesbare zinnen. Er komen geen verouderde zinsconstructies en formuleringen meer in voor. En de moeilijke begrippen zijn zo veel mogelijk vervangen door eenvoudige woorden of omschrijvingen.

Doordat de tekst leestechisch geen grote moeilijkheden meer voor het kind heeft, kan het al zijn aandacht richten op het begrijpend lezen van het Bijbelwoord.

Geen kinderbijbel

De gedachte, dat het bij deze Startbijbel om de zoveelste kinderbijbel gaat, kan gemakkelijk postvatten. Dat zou echter een vergissing zijn. In een kinderbijbel wordt het bijbelverhaal door een schrijver met eigen woorden en naar eigen inzicht narratief verteld. Daarbij speelt de bijbelinterpretatie van de auteur een grote rol. We spreken, zeer terecht, over goede en slechte kinderbijbels. We bedoelen daarmee dan, dat we de uitleg van de verhalen al of niet in overeenstemming vinden met de bedoeling van de Bijbel. De Startbijbel daarentegen bevat niet de visie of de exegetische van één of andere schrijver. Zij volgt de grondtekst van woord tot woord. Wel kan men misschien in sommige gevallen kritiek hebben op de vertaling van een woord of zin, zoals dat bij elke vertaling het geval is. Maar we hebben in deze Bijbel niet te maken met een theologisch standpunt van een schrijver van waaruit verteld wordt. Een tweede verschil met menig kinderbijbel is het feit, dat er allerlei gedeelten in voorkomen, die in de meeste kinderbijbels worden overgeslagen. In de Startbijbel treffen we naast de meer of minder bekende bijbelse geschiedenissen ook gedeelten aan uit Leviticus, Deuteronomium, Job, Psalmen, Spreuken, Jesaja, Jeremia, Ezechiël, Daniel, Joel, Amos, Micha, 1 Corinthië, Filemon, Jacobus en Openbaring. Vooral deze gedeelten maken deze Startbijbel zo waardevol voor de doelgroep. Door de eenvoudige taal worden hoofdstukken uit bovengenoemde bijbelboeken toegankelijk voor het kind. Het kind krijgt zo de kans kennis te maken met prachtige bijbelgedeelten, die tot nu toe voor hem gesloten bleven tot op latere leeftijd.

Samen lezen

Omdat de hoofdstuk- en tekstindeling in deze Startbijbel hetzelfde zijn als in de gangbare bijbelvertalingen, kan zij goed aan tafel hardop voorgelezen worden door het kind, terwijl de ouders meelesen in de normaal door hen gebruikte vertaling. Een voordeel van het samen lezen uit verschillende vertalingen is, dat het gesprek over het gelezene wordt bevorderd. Hoewel de leesbaarheid van de tekst van de Startbijbel zo is, dat het kind er leestechisch geen moeite mee zal hebben, zal toch alles niet altijd begrijpelijk voor hem zijn. Abstrakte begrippen en beeldspraak kunnen niet vermeden wor-

den in een bijbelvertaling. Het nog concreet denkende kind zal er moeite mee hebben zulke taal zonder uitleg van de volwassene te begrijpen. Het gebruik van de Startbijbel naast andere vertalingen zal ouders regelmatig aanleiding kunnen geven tot gesprek over en uitleg van de verschillende aspecten van de blijde boodschap van onze God.

Aantrekkelijke vormgeving

De Startbijbel is een goed verzorgd boek. De 380 bladzijden zijn gevat in een stevige fleurige band. Het lettertype, de lengte van de regels en de bladspiegel zijn afgestemd op het niveau van de kinderen voor wie het bedoeld is. Het geheel maakt een prettige, overzichtelijke indruk en nodigt uit tot lezen. Op iedere twee pagina's staat een illustratie in kleur, die het boek zeer aantrekkelijk maken. De afgebeelde zaken zijn in overeenstemming met de oude oosterse en joodse cultuur en het klimaat van het Midden Oosten, zodat de illustraties de tekst ondersteunen. Hoewel het bijna niet mogelijk is zo te illustreren, dat iedereen er enthousiast over is, zullen velen zich kunnen vinden in de manier, waarop Anjo Mutsaers zo goed mogelijk zichtbaar heeft weergegeven hoe het eens was in het land van de Bijbel.

Kritische noten

Naar mijn mening kan het lezen in deze Startbijbel voor kinderen vanaf een jaar of tien inderdaad een goede start zijn voor het bijbellesen. Dat wil niet zeggen, dat er geen kritische noten bij deze uitgave zijn te plaatsen.

In de eerste plaats mis ik een verantwoording van de uitgever over de keuze van de vertaalde bijbelgedeelten. Zit achter de wijze van selectie een bepaalde visie op de Bijbel? Waarom is de keuze niet groter uitgevallen? Er zijn nog vele bijbelhoofdstukken te noemen, die zeker ook in aanmerking hadden kunnen komen voor een vertaling voor kinderen. Graag had ik meer psalmen, gedeelten uit profetieën, nieuwtestamentische brieven en uit Openbaring in de selectie opgenomen gezien.

In de tweede plaats zijn een aantal geselecteerde gedeelten zeer fragmentarisch. Men heeft getracht van de meeste bijbelboeken en van de verschillende stijlvormen, die er in de Bijbel voorkomen een gedeelte te vertalen. Het is op zichzelf een loffelijk streven kinderen op deze wijze kennis te laten maken met de veelzijdigheid van de Bijbel. Ik heb bij het lezen van deze Startbijbel mij echter verschillende keren afgevraagd waarom op een bepaalde plaats de vertaling beëindigd werd,

terwijl er voor het juiste begrip van het fragment beter doorvertaald had kunnen worden. Het gaat bij het bijbellesen toch om de boodschap van God en niet om de kennismaking met de verschillende stijlvormen, waarin de Bijbel geschreven is. In de derde plaats is er kritiek te leveren op de bladzijden 365-370, waar een 'Verklaring van moeilijke woorden' wordt gegeven. Bij een paar van deze verklaringen zette ik mijn vraagtekens, omdat naar mijn mening de essentie van het begrip niet verklaard wordt. Ook miste ik een groot aantal moeilijke woorden. Het is echter zeer de vraag of een kind wel eens achter in het boek gaat kijken of daar misschien de verklaring staat van een woord, dat het al lezend niet begrijpt. Gemakkelijker is het voor hem dit even aan een volwassene te vragen, maar meestal leest een kind gewoon door als het iets niet begrijpt. Daarom zijn deze vijf verklarende bladzijden voor een kind niet zo belangrijk. Het gaat hem om de 362 bladzijden bijbeltekst in begrijpelijk Nederlands.

In de vierde plaats wil ik wijzen op de vertaling van Gen. 1:2. Deze luidt: „De aarde was toen een woestijn, eenzaam en verlaten. Water bedekte de aarde en het was overal donker. Een stormwind joeg over de water-vlakte". Het Hebreeuwse woord 'ruach' is hier vertaald met stormwind, terwijl de Statenvertaling en de N.B.G.-vertaling dit weergeven met 'de Geest Gods'. Hebben we hier te maken met een bepaalde visie van de vertalers of moet aan dit ene geval niet zo zwaar getild worden?

Aanbeveling

Ondanks bovengenoemde bezwaren ben ik blij met het vele positieve van deze Startbijbel. Met het uitgeven van dit boek is ingespeeld op een behoefte die zeker ook in onze gezinnen bestaat. De nadelige punten kunnen grotendeels opgevangen worden door samen met het kind deze Bijbel stukje voor stukje door te lezen en er veel over te praten. Soms is het misschien wel nuttig om na een fragment uit de Startbijbel het vervolg uit de N.B.G.- of Groot Nieuwsvertaling te lezen. Het kind hoort dan hoe het verder gaat en went tevens enigszins aan de taal van de gebruikelijke vertaling. Tenslotte: Ik hoop van harte dat in elk gezin met kinderen vanaf een jaar of negen dit boek een belangrijke plaats zal krijgen bij de dagelijkse gezinsbijbellesing.

B. Wielenga, Richmond

Liturgie en zending (2)

Inleiding

Dit maal wil ik het hebben over het verband dat er is tussen de prediking en de sacramenten in de eredienst en de zending. Verschillende publikaties van Prof. Dr. C. Trimp zijn me hier van veel nut geweest.

De prediking en de zending

Iedereen zal wel instemmen dat de preek veel met zending te maken heeft, zeker als er een zogenaamde zendingstekst behandeld wordt. Maar dat is toch nog te weinig, en zelfs ook een te oppervlakkig verband.

De prediking is het centrale gebeuren bij uitstek in een gereformeerde eredienst. Daar gebeurt allereerst waar we voor naar de kerk komen: het Woord wordt ons bediend, dat wil zeggen het heil wordt ons door God via de prediking aangereikt; de Heilige Geest eigent ons door middel van de prediking van het evangelie het heil toe, dat wij dan ook in geloof dienen te aanvaarden. De ontmoeting tussen God en zijn gemeente centreert zich rond de prediking, waarin de levende God ons sprekend tegemoet treedt en wij luisterend naar Hem behouden worden.

De gemeente leeft van deze prediking. Voor ze zelfs ook maar kan denken aan zending, aan verkondiging van Gods grote daden, 1 Petr. 2:9, in de wereld, zal ze eerst zelf week in week uit die daden moeten horen verkondigen, die ook gedenken aan de Tafel van de Heer. Voor de mond kan getuigen van het heil, zal eerst het hart er vol van moeten zijn en blijven. Zonder de levende verkondiging van het Woord is er niet alleen geen kerk, maar helemaal geen zending. Waar het schort aan de prediking, is de zending het eerste wat schade lijden gaat, ook al draait het kerkelijk bedrijf nog wel door.

In de prediking wordt de gemeente aangesproken; die is het adres van de preek, niet de afwezige wereld. Vandaar dan ook m.i. dat de preek niet gebruikt kan worden als evangelisatieoepspraak, hoe verstaanbaar en eigentijds de prediking ook heeft te zijn. In de eredienst wil God zijn volk ontmoeten. Wel spreken we van een publieke eredienst; ook de prediking is een publiek gebeuren. Dat wijst erop dat het Woord een bredere horizon heeft dan die van de gemeente alleen. De Schepper van hemel en aarde spreekt tot zijn volk, maar wil graag dat de hele wereld

tot haar behoud mee luistert. De prediking in de eredienst heeft geen wijder bereik dan de kerkmuren, maar wil wel alle volkeren bereiken. En daaraan is de zending dienstbaar naar mijn overtuiging. De prediking in de eredienst wordt door de dienst der zending naar de wereld toe verlengd. De zendingsprediking is het kerkelijke orgaan dat Gods spreken naar de wereld toe vertaalt en vertolkt. Zo treedt God via de prediking van het evangelie in een heilrijk contact met de volkeren. De prediking in de eredienst roept de zendingsprediking op, bereikt door haar haar verste grenzen. Aan deze zendingsprediking draagt iedere gelovige als getuige van Christus, Hand. 1:8, bij, al heeft m.i. de 'ambtelijke zending' hier een specifieke taak. Maar daarover nu niet!

Er zou meer te zeggen zijn, maar we haasten ons iets over doop en Avondmaal te schrijven in verband met de zending.

De doop en de zending

Gezien de beperkte ruimte vraag ik alleen aandacht voor de doop als teken en zegel van het verbond; dat heeft definitief zendingsimplikaties.

In het O.T. lezen we van Gods verbond met Abraham met het oog op de verlossing van de hele wereld, Gen. 17:5; 18:18; 22:18. Geen moment verloor God de volkeren uit het oog bij zijn verbondssluiting met Abraham. De besnijdenis werd als teken van het verbond aan Abraham gegeven met de bedoeling dat hij zo voortdurend herinnerd werd aan wat God begonnen was te doen voor de wereld en Hij ook zeker zou voltooien. De besnijdenis was teken en zegel van Gods belofte van heil voor Abraham en zijn nageslacht en al de volkeren. Israel vergat dat laatste meestal, maar er is altijd wel enig besef van geweest, gezien onder meer het profetisch getuigenis. De besnijdenis sonderde Israel af van de volkeren, maar het was niettemin de weg van God naar de volkeren toe, die dan ook in Mat. 28:19 duidelijk in zicht komen, en vanaf Pinksterdag door God bij het verbond met Abraham betrokken worden. Het verbond met Abraham werd van toen af internationaal. Als teken van het verbond is de besnijdenis door de doop vervangen – ik ga aan alle vragen die hiermee samenhangen voorbij. Maar nog meer dan de besnijdenis moet de doop ons eraan herinneren dat God heil wil schenken aan de volkeren, aan hen die Hem niet kennen. De doop is meer dan een herinnering aan en verze-

geling van Gods heilsplannen met de volkeren, maar elke doopbediening aan kinderen of volwassenen bepaalt ons bij God die in zijn genade heil wil voor de wereld. En zo worden we ook bepaald bij de zending. Want wat is zending anders dan het instrument waarmee God zelf zijn verbondsbeloften al aan Abraham gedaan vervult temidden van de volkeren hen tot heil? De zending brengt de volkeren door de poort van de doop in de kerk en zo in het Koninkrijk van God. De doop is teken en zegel dat God nog altijd voortgaat zijn heil tot aan de einden der aarde te realiseren. Als dat werk voltooid is, zal ook aan de doop geen behoefte meer zijn. Er wordt gedoopt zolang er zending is!

Het Avondmaal en de zending

Aan het Avondmaal wordt herdacht en gevierd dat God de wereld met zichzelf verzoend heeft door de dood van Christus aan het kruis: Zie het Lam Gods dat de zonden der wereld wegneemt! Maar aan de Avondmaals-tafel zit maar een uiterst klein deel van die wereld. Daarom wordt er tijdens het Avondmaal ook al vooruit gekeken naar het Koninkrijk van God dat komt, zie Luk. 22:16, 18. Want daar zal de Bruiloft van het Lam gevierd worden samen met alle genodigden die van alle windstreken bijeen vergaderd zullen zijn, Luk. 13:29. Maar tussen het heden van het Avondmaal en de toekomst van het Bruiloftsmaal ligt de tijd van de zending. Avondmaal wordt door de zending verbonden aan het Bruiloftsmaal. Het vooruitzien aan het Avondmaal naar het Bruiloftsmaal behoort in de tussentijd die oogsttijd is, over te gaan in zendingsarbeid. Aan het Avondmaal gedenken we toch het Lam Gods dat de zonden niet maar van een relatief klein groepje gelovigen wegdroeg, maar die van de hele wereld, 1 Joh. 2:2, en dat schept zendingsverplichtingen.

Volgende keer d.v. het slot.

P. Dekker, Ermelo

Dominees in dienst

Een vreemde gewaarwording

Zondagmorgen, kwart voor 10. Vaag klinkt het geluid van de kerkklokken van Bussum over de heide door in het bivak, waar een honderdtal dienstplichtigen, nog wat onwennig en onzeker, aangetreden staan bij de vlaggemast. Er wordt appèl gehouden. Iedereen blijkt nog aanwezig te zijn. Deze jonge mensen, nog maar zes dagen in militaire dienst, worden opgeleid tot onderofficier. Hun kennismaking met het leger begint met een bivak van tien dagen. Tijdens het appèl wordt aandacht gevraagd voor de kerkdienst te velde. Een vreemde gewaarwording. Tot nu toe moesten ze van alles, maar vanmorgen zijn ze vrij om naar de kerkdienst te gaan. Een enkele pelotonscommandant heeft de manschappen misschien wel voorgehouden: dit moeten jullie als toekomstige kaderleden eens hebben meegemaakt. Alsof het Campari was dat je eens moet hebben gedronken. Wat aarzelend verlaten de mannen de appèlplaats. Wat gaan ze doen? Het eerste schaap gaat over de dam in de richting van de tent, waaruit de klanken klinken van keyboard, blok-

fluiten en gitaar. Er volgen meer. Gedreven door nieuwsgierigheid? Omdat het iets anders is dan wat ze tot nu toe hebben meegemaakt? Wie weet. De belangstelling is doorgaans groot te noemen. Van de 70 tot 90 % die naar de kerkdienst komen zijn er misschien 5 à 6 % trouwe kerkgangers. Wordt er iets aparts gedaan om ze te lokken? Helemaal niet. Voor hen die een kerk van binnen kennen komt deze kerkdienst te velde zo vertrouwd over. Dát nu waarderen ze. Juist dat herkenbare geeft ze wat houvast in die voor hen volslagen vreemde wereld van het leger, waarmee menigeen toch al de nodige moeite heeft. In deze kerkdienst te velde kom je even tot jezelf. Wanneer in de gebeden het ouderlijk huis, familie en vriendenkring, vrienden en verloofdes in Gods hoede worden aanbevolen, dan wordt het extra stil. Ook onder hen die in kerk noch klooster komen. Aanvankelijk is het zingen nog aarzelend en onzeker. Maar tegen het einde van de dienst zingt menigeen uit volle borst. In de

laatste kerkdienst te velde heb ik mogen preken over de barmhartige Samaritaan met als thema "Wie ben ik voor de ander". Dat is een vraag waar wij onze handen aan vol hebben, maar dat geldt ook voor hen die voor het eerst onder de wapenen zijn geroepen. Wie ben ik voor de ander – terwijl je nog maar een paar dagen een wapen draagt! Deze vraag komt ook op de soldaten af, die geconfronteerd worden met zoveel lotgenoten uit alle delen van het land. En daar zitten vreemde snuiters bij!

Zo heb ook ik mijn werk als legerpredikant te zien. Je hebt er gewoonweg te zijn voor al die mensen die in militaire dienst zitten. Je hebt je een naaste te tonen voor hen. Daarvan komt ook iets tot uiting in een kerkdienst te velde, waarin ik mag wijzen op onze goede God die ook niet aan ons, aan de overkant, is voorbijgegaan.

(P. Dekker is legerpredikant op de Kol. Palmkazerne te Bussum.)

Voor de kinderen

Jeanette Westerkamp-Stegeman

Post uit Rwanda

Oorlog

Opeens was het oorlog in Rwanda. De zon scheen, net als altijd en de vogels floten en alles leek gewoon net als anders en toch was in één dag alles veranderd. We mochten niet meer naar buiten na donker. Een paar dagen later mochten we zelfs helemaal niet meer naar buiten. Iedereen moest in zijn huis blijven. Dat was voor de zekerheid, want in het noorden van het land werd gevochten en wie weet zouden hier ook soldaten komen. Jonathan, Matthijs en Gersom konden niet naar school. We konden ook geen dingen kopen. Het leek wel een beetje feest. We deden spelletjes en we aten pudding uit Nederland bij het eten, pudding die we bewaren voor speciale dagen. Maar echt leuk was het natuurlijk niet. Gelukkig kwamen hier geen soldaten. Ja, er zijn wel soldaten, de soldaten die hier wonen. Ze hebben nu grote geweren bij zich en ze controleren alle mensen. Ik moest ook van mijn fiets en de soldaat wilde in mijn tas kijken. Er zat suiker in en rijst en twee bijbels en twee schriften, want ik had net les gegeven. Ik moest ook mijn kaart laten zien met mijn naam en mijn foto erop. Alles was goed. De soldaat begreep dat ik met dat eten en die bijbels niet van plan was om mee te doen aan de oorlog. Drie dagen moesten we binnen blijven maar nu is de school gewoon weer begonnen. We mogen niet met de auto rijden, maar dat zouden we niet eens willen want er is geen benzine. Nu moeten we afwachten wat er gebeurt daar in het noorden van het

land. Sommige blanke mensen zijn weggegaan, terug naar hun land. Ze willen hier niet blijven zolang er oorlog is. Jonathan is verdrietig. Zijn beide vrienden gaan weg. Een is al weg, de andere gaat vrijdag. Is het hier dan gevaarlijk? Welnee, nu niet en zeker voor ons niet. De soldaten die begonnen zijn met vechten willen de regering van het land aanvalen, zij willen hier de baas worden. Maar het nare is dat je nooit weet wat er gebeuren gaat als er gevochten wordt. We vonden het niet leuk dat we in huis moesten blijven die dagen. Jonathan en Matthijs verveelden zich een beetje en toen kwam er zelfs ruzie. Ze wilden alletwee de baas zijn bij een spel en opeens was het schreeuwen en vechten. Gebeurt dat bij jullie ook wel eens? Ik werd boos, vreselijk boos, veel bozer dan anders. „Is het hier in huis nu ook al oorlog?” riep ik heel hard. „Vinden jullie dat soms leuk?” De jongens hielden meteen op. „Dat is niet eerlijk,” zei Jonathan. „Je weet wel dat wij oorlog niet leuk vinden.” „Waarom vechten jullie dan?” zei ik. „Omdat hij altijd de baas wil zijn,” begon Matthijs. „Ikke?” riep Jonathan boos. „Jij.” Bijna was het weer ruzie. Hoe komt dat toch dat er zo vaak ruzie is? Waarom wil altijd iedereen de baas zijn? Waarom is er zoveel oorlog? Snappen jullie dat?

D.W.L. Milo, Nunspeet

Over engelen

In 1984 vertelde mijn goede vriend John MacLeod, predikant te Oban, mij het volgende verhaal.

De mandarijn

„In Aberdeen stond een hoogleraar, met wie ik bevriend ben. Deze was met een ander in China, juist toen daar de revolutie uitbrak. De beide westerse heren werden gevangen gezet; het was in de tijd dat aan iedere brug wel lijken bungelden.

Als Paulus en Silas hebben zij beiden gebeden om uitkomst. Misschien ook wel psalmen gezongen, wat op hetzelfde neerkomt.

Tot de deur openging. Een mandarijn verzocht ze hem te volgen. Hij leidde ze door alle gangen, tot buiten de hoofddeur van de gevangenis, een straat ver. Op de hoek groette hij hoffelijk en verdween.”

Het gesprek ging naar aanleiding van het toen juist verschenen boek van H.C. Moolenburg 'Engelen'. Dat boek geeft veel recente verhalen van hulpbiedende engelen en ik hoopte er waardering voor te vinden in ons tweede vaderland. Daarom vroeg ik, bijna ademloos: „is dit voorval gepubliceerd?” – 'Welnee', was zijn antwoord, „wie zou in dit land zo'n verhaal nog geloven?”

De jongen en de slang

In 'Readers Digest' stond in 1988 een verhaal over een Amerikaanse jongen die, enkele honderden meters van zijn huis, in de jungle op een der giftigste slangen trapt en meteen gebeten was. Hij wist dat het gif binnen weinige seconden dodelijk zou werken en dat hij de afstand naar huis niet zou kunnen halen. Maar tot zijn geluk kwam er juist een man voorbij, die hem bij de arm nam. Van die man vernam hij, dat hij ernstig ziek zou worden, maar er wel doorheen zou komen. Wat hem te doen stond was: zich snel naar huis te laten brengen en daar te vertellen wat er gebeurd was. Met steun van de vreemde man bereikte de jongen de voordeur, viel letterlijk het huis binnen, zei dat hij gebeten was en verloor het bewustzijn.

Nu zijn ouders wisten wat de jongen mankeerde, konden snel maatregelen worden genomen. Het werd een wanhopige strijd tegen de dood – maar na weken kwamen bewustzijn en herinnering bij de patiënt terug. Toen men hem vroeg naar de plaats en omstandigheden van zijn ongeluk, kwam de verbazing: dat de jon-

gen die afstand nog gehaald had en zijn bewustzijn pas verloor nadat hij zijn ouders had ingelicht. Argeloos vertelde de knaap van zijn geluk, dat juist iemand passeerde die hem had bemoedigd en naar huis geholpen. De ouders keken elkaar aan: er was geen menselijk wezen in de verre omtrek gezien!

De moeder en het zieke kind

In zijn boek 'Engelen' vertelt dhr. Moolenburg o.m. over een vrouw, die met haar doodzieke kind alleen op een afgelegen boerderij was. Er moesten noodzakelijk medicamenten komen, doch er was geen telefoon en de vrouw durfde het kind niet een uur alleen te laten.

Maar aan de achterdeur werd geklopt. Een boerenknecht gaf een pakje af: „dit moest ik hier brengen voor de zieke”. En de verwonderde vrouw pakte de medicijnen uit, die haar kind het leven spaarden. Toen ze later informeerde wie die boodschapper geweest was, bleek dat in de wijde omtrek geen boerenknecht gezien was.

De zendeling in de put

Onlangs haalde de EO het verhaal op van de Indiase zendeling Sundar, die door de Tibetaanse Opperpriester in de put was gesloten, waaruit niemand ooit terug was gekomen. Drie dagen en nachten verbleef hij tussen de resten van vorige ter dood-veroordeelden, steeds bidde. Tot hij het slot hoorde opengaan (waarvan de sleutel bij de Dalai Lama berustte), een touw werd neergelaten en hij uit de put bevrijd werd. Toen hij zijn redder wilde bedanken was deze verdwenen.

Hoe ziet een engel er uit?

Niet als een onaards, vrouwelijk aandoend wezen – met vleugels of een witte soepjurk. Een engel ziet er uit als de toevallige voorbijganger, zo onopvallend mogelijk. In de jungle dus als een ranger, op een boerderij als een boerenknecht, in het oude China als een mandarijn. Paulus zou zeggen: „onder de Joden als een Jood en onder de Grieken als een Griek”.

De schrijver van 'Engelen', die vele verschijningen registreerde, noemt deze kenmerken van een engel:

hij komt uit het niet,

als een onopvallende persoon, op een moment van hoge nood, verleent zijn hulp, verdwijnt in het niet en laat een diepe indruk na.

Dit klinkt natuurlijk irrationeel voor westerse oren. Maar ook wij westerlingen, die de Bijbel gelovig aanvaarden, weten toch wel hoe het Woord over engelen spreekt? In veel gevallen bleek pas achteraf dat een engel optrad; denk maar aan de vrienden van Daniël in de oven; denk aan Petrus, die door een man uit de gevangenis werd geleid: denk aan Silas en Paulus, ook al uit het gevang verlost. De Bijbel staat vol verhalen over engelen, en zalig wie geloven.

Onchristelijk cynisme

In onze westerse wereld schijnt het erg moeilijk te zijn, de onzienlijke schepselen Gods te aanvaarden. De 'duistere' middeleeuwen hadden daar geen moeite mee. Primitieve volken leven met engelen en demonen, ja die beide. Maar sedert het westerse denken zich meer en meer concentreerde op feiten en bewijzen, getallen en gewichten, afstanden en gemeten tijden, is de kennis van de schepping – die immers in zienlijke en onzienlijke dingen bestaat – verloren gegaan. God de Heere is weggeredeneerd uit ons bestaan, omdat Hij niet meetbaar, zichtbaar en weegbaar is. De mens heeft met zijn evolutionistische theorie de mogelijkheid bedacht van een wereld, die zichzelf heeft voortgebracht. Hij meent het zonder God te kunnen stellen en staat niet open voor Gods dienaars, de engelen.

En – laten we het eerlijk bekennen – de christen is zozeer door de tijdgeest beïnvloed, dat hij vrijwel weerloos staat tegenover het onchristelijk cynisme van de afvallige mens. Ook onder ons zal de meerderheid engelen-verhalen beschouwen als middeleeuwse fantasie of als religieus fanatisme. Immers „wie in dit land zou zo'n verhaal nog geloven?”, vroeg vriend John.

Voorbeelden? De schrijver van 'Engelen' heeft in zijn naaste (orthodox-christelijke) omgeving de grootste tegenstand ondervonden. Christenen hebben tevergeefs getracht zijn boek de grond in te trappen. Het is niet een christelijke uitgever, maar de onderneming Ank-Hermes (namen uit de Egyptische en Griekse religies) die het boek uitgaf. Toen een van onze kinderen het boek in een winkel ter inzage vroeg, schrok het winkelmeisje en rilde; ze reikte het

boek met afgewend hoofd over en vergat het in te pakken. Als het nu nog porno was geweest...

Toen wij in 1984 onze artikelen over engelen in dit blad spuiden, voelden we ons aangenaam gerugsteund door wijlen ds. H.A. Algra, die in zijn Pastorale Notities schreef: „als mensen onder ons door studie zaken in de Schrift vinden, die niet algemeen bekend of in de belijdenis opgenomen zijn – geef ze dan de ruimte; een goed Schriftgeleerde komt niet alleen met oude maar ook met nieuwe schatten”. En zo hebben we meer positieve reacties gehad. Maar ook wij gereformeerden moeten nog doorgroeien. We zijn niet klaar met onze belijdenis – we moeten naar de Schrift zelf, de bron van wijsheid.

Wat moesten we beginnen zonder engelen?

U hoort het orthodoxe antwoord al: dan hebben we God de Heere nog. Daarom nog wat vraagjes en antwoorden (catechismus heet dat). Wat moesten we beginnen zonder medicijnen? Dan hebben we de dokter nog. – Wat moesten we beginnen zonder brood? Dan hadden we de bakker nog. – Wat moesten we beginnen zonder gloeilampen? Dan hadden we de electriciteitscentrale nog. – Wat moesten we beginnen zonder onze levenszekerheden? En nu zijn we rond: dan hebben we de Schrift nog!

En de Schrift vertelt geen middel-eeuws mysticisme, wanneer die over engelen spreekt. Die is meer realistisch dan alle ongelovige wetenschappers, mitsgaders hun aanhang. En die zegt dat de engelen (angelos = boodschappers) worden uitgezonden om ons te helpen „op de weg naar 't eeuwig zalig leven”. Zoals een engel voor Gods volk uitging, de woestijn door. Zoals engelen onze Heiland dienden bij de verzoeking in de woestijn.

De Schrift spreekt van kinderen, wier engel dagelijks voor Gods aangezicht komt rapporteren. En van de arme Lazarus, die door engelen gedragen werd in Abraham's schoot; precies zoals de helderziende Emanuel Swedenborg enkele eeuwen geleden beschreef, hoe hij aan sterfbedden steeds een of twee paar engelen had gezien, die de stervende dienden.

Onze zendelingen onder primitieve volken – levend op de grens tussen westers denken en natuurlijk aanvoelen – komen soms met gegevens los, waar Nederland nauwelijks raad mee weet. Een voorbeeld? Onze werkers in Nepal meldden in hun laatste brief: „Een oud-medewerker van Jumla, nu in Kathmandu, kreeg daar tijdens een bidstond allerlei

beelden over Jumla. In de vallei zag ze gewapende engelen en bij de tempel, in de hoofdstraat, demonen; maar die laatste waren duidelijk in de minderheid. Ze vroeg: „Heer, is dit toekomst?” 'Nee', zei de Heer,

Margreet Maljers-Kroes, Alkmaar

Tussen kerk en keuken

Vrouwencontactdag

Met z'n vieren hebben wij de vrouwencontactdag bezocht. Het begin van de dag was niet echt in overeenstemming met het doel, want mijn vriendin Fieke en ik zagen vanuit de coupé waarin wij zaten, de twee andere zusters voorbij stuiven. Ik riep nog vanuit het open raampje: „Oehoe... Lyda... mevrouw S...” Echt schreeuwen durfde ik niet over het perron waar de ochtendspits druk doende was. Je krijgt dan een soort binnensmonds gebrul dat vreemd klinkt en niet het gewenste effect oplevert, want ze stapten, door de tijd gedreven, in het andere treinstel. „Die zien we in Amsterdam wel,” voorspelde Fieke en ze kreeg gelijk want vanaf Amsterdam konden we gevierlijk verder reizen.

In Amersfoort zagen we behoorlijk wat vrouwen lopen waarvan we de indruk hadden dat ze ook 'ter Putte' gingen. Het aardige was dat we gelijk kregen, maar het was een toevalstreffer. In de kerk werd me duidelijk dat er geen typisch Nederlands Gereformeerde vrouw bestaat. Ze waren er in soorten en maten en er bestaat absoluut geen Ned. Geref. neus of mond.

Ik heb nog naar een grote gemene deler gezocht, maar die was alleen geestelijk aanwezig. Eigenlijk wel jammer, want het zou voor de herkenning in het dagelijks leven wel bijzonder gemakkelijk zijn. Ik pleit dan ook voor een leuk, beschaafd, artistiek speldje, dat iedere Nederlands Gereformeerde vrouw op haar jas kan dragen. We hebben genoeg talent binnen de kerkmuren en ik ben er zeker van dat er wel een gemeentelid te vinden is, die zoiets kan ontwerpen.

Niet-ingewijden kunnen denken dat het een soort ridderorde is. Of iets als: behorend bij orde der Tempeliers. Ik noem maar een dwarsstraat, want de overeenkomst tussen deze militante religieuze orde uit de tijd van de kruistochten en Nederlands Gereformeerde vrouwen is niet direct treffend.

We zouden ook in deze tijd helemaal niet uit de toon vallen, want als een middelbare school al een speciale schooldas heeft en voetbalclubs hele

„dit is nu!”. Wij ervaren... dat de duivel de greep begint te verliezen”.

Zou het niet goed zijn, in een volgend artikel stil te staan bij de demonen?

uitrustingen, dan kunnen wij ons toch wel een simpel speldje veroorloven. Het lijkt me erg nuttig. Om te beginnen heb je geen last van het 'Elia-syndroom' (denken dat je in je eentje gelooft). Vervolgens is het handig buiten de eigen woonplaats. Je doet b.v. boodschappen tijdens de vakantie. Bij de kassa staat een mevrouw met een NGV-speldje. Kun je meteen vragen waar de kerk is en hoe laat de dienst begint. Praktisch toch?

Dit zijn overwegingen achteraf. U moet niet denken dat ik in de kerk niet heb geluisterd. Integendeel. Het geheel was bijzonder afwisselend en dat maakte het gemakkelijk om te luisteren. Over het referaat van drs. Van Kampen hebt u eerder uitgebreid kunnen lezen. De vergelijking die hij maakte tussen spaghetti en New Age sprak me nogal aan. Een paar sliertjes zijn in mijn brein blijven hangen. Verder vond ik de muziek die gemaakt werd door een panfluitist en een organist haast geraffineerd goed gekozen bij de lezing over New Age. De fluitist die het tweede gedeelte van de dag opfluisterde speelde ook schitterend.

Het klapstuk van de dag vond ik het optreden van het jongenskoor van Groot Schuylenburg. Ik was wel even verrast toen ze binnen kwamen, want voor 'jongens' waren ze wel erg uit de kluiten gewassen. Fieke gaf opheldering (die is altijd goed geïnformeerd). Toen ze begonnen te zingen waren we ademloos. Om een koor van verstandelijk gehandicapten 'Vreugde, vreugde, louter vreugde' te horen zingen, is een ervaring die inslaat. Ik zat tenminste met dikke tranen in mijn ogen. In mijn gedachten kwam een opmerking die de moeder van een verstandelijk gehandicapt kind ooit tegen een arts maakte: „Wilt u de term 'geestelijk gehandicapt' niet gebruiken! Geest hebben ze zat!” Inderdaad. Om jaloers op te zijn!

P.J. van Kampen, Eck en Wiel

Oost-Europa (2)

Kerk in verdwenen land

Christenen in de DDR

„Die Kirche ist der letzte organisierte Feind in der Deutschen Demokratischen Republik.“

Albert Norden, 27-11-1957

„We kunnen in geloof aanvaarden dat ook in een socialistische samenleving de heerschappij van de bevrijdende Christus werkelijkheid is...”

Heino Falcke, redevoering juni 1972

Informatie

Wie informatie over de (kerkelijke) toestand in de onlangs opgeheven DDR wil bekomen kan ruwweg twee bronnen aanboren. Er zijn de gegevens die we aantreffen in (in ons land relatief schaarse) boeken over de DDR, vaker echter opgenomen in verzamelwerken die heel Oost-Europa bestrijken. En er zijn de artikelen die in niet aflatende stroom hun weg vinden naar kranten en opiniebladen. De eerste soort informatie is vrijwel altijd 'degelijk', maar niet zelden ietwat verouderd. De tweede soort is zo aktueel als maar zijn kan, maar geeft zelden een adequaat overzicht van wat er aan grote en belangrijke gebeurtenissen plaatsvindt; in veel gevallen betreft het de persoonlijke opvattingen van deze of gene predikant, die in ons land op bezoek is en hier wordt gestrikt voor een interview. En daar tussenin zit niet zoveel, althans voorzover mij bekend.

Uit bovengenoemde diverse bronnen heb ik het een en ander aan informatie over de kerkelijke situatie in de DDR bij elkaar gehaald. In de eerste vond ik gegevens in de volgende boeken:

- David Barrett ed. *World Christian Encyclopaedia*. Oxford University Press, 1982. Een standaardwerk over de kerkelijke situatie in alle landen ter wereld. (Een béétje bibliofiel moet bij zo'n onvolprijbaar boek hard bidden niet in bekoring te worden geleid! Bij dat teweestellen tegen verzoeking helpt de prijs wel mee: plm. f 450,-. Als ik hem had, was het moeiteloos het duurste boek in mijn collectie. Maar goed!)
- Dr. J.A. Hebly, *Kerken in Oost-Europa*. Ten Have, 1975
- Trevor Beeson. *Discretion and Valour. Religious Conditions in Russia and Eastern Europe*. Fontana/Collins. 1974
- Friedrich-Georg Hermann. *Der Kampf gegen Religion und Kirche in der Sowjetischen Besatzungszone Deutschlands*. Quell Verlag. 1966

Voor al de eerste twee hebben veel en goed materiaal, maar, zoals al gezegd, up-to-date kun je ze niet noemen. Toch zou eventuele aanschaf, zeker van het Engelstalige

boek, ook nu nog zeer zinnig kunnen zijn.

Temidden van alle artikelen die ik heb gelezen, uit kranten en bladen dus, stak er een met kop en schouders boven de andere uit. Het februari-nummer van 'Religion in Communist Lands' (een werkelijk voortreffelijk blad, uitgegeven door het Engelse Keston College), bevatte een prima 'overzichtsartikel'. Een zekere Arvan Gordon schreef bijna 20 pagina's over 'The Church and Change in the GDR', en dat gaf veel inzicht.

Hoe het was

Eerst wat cijfers betreffende de kerkelijke situatie. De DDR telde tot voor kort 16.699.000 inwoners (opgave in naslagwerk 1989). In dat boek wordt 43% van de bevolking 'Evangelisch-luthers' genoemd, en 5,8% Rooms-katholiek. Barretts monumentale werk, die dezelfde percentages vermeldt, zet dat wat preciezer uiteen: 7.463.900 Protestanten en 1.006.000 Rooms-Katholieken. De 'teldatum' is medio 1980. Die cijfers lijken dus correct. Het is echter wel de moeite waard te zien of die getallen significant zijn. En dat kan de lezer het beste inzien, als er cijfers van vroeger naast/tegenover worden gezet. Dan merk je al gauw hoe vroeger de aantallen gelovigen veel hoger lagen. Zo meldt Hermanns boek uit 1966 dat er „van de 17.100.000 inwoners 15 miljoen van de Evangelische Kerk lid zijn, en 1,9 miljoen tot de Katholieke Kerk behoren.” (a.w. p. 11) Als ik die cijfers betrouwbaar mag achten (wat ik op geen enkele manier kan beoordelen), is het aantal 'Evangelischen' zeer drastisch teruggelopen in de laatste veertig jaren. Is dat mogelijk? Het antwoord op die vraag lijkt 'ja' te zijn.

Temidden van een duizelingwekkende hoeveelheid gegevens vermeldt Barretts ongelooflijke boek b.v. dat in de stad Leipzig in 1949 5700 kinderen werden gedoopt, tegen 1400 in 1960; ook het aantal 'confirmaties' nam tussen 1949 en 1959 af, van 6200 tot 840. In de 'Alte', een streek van de voormalige DDR nam tussen 1954 en 1963 het aantal kerkelijke huwelijksluitingen af van 2100 tot 860. Aan het einde

van de jaren '60 hadden 740 van de 1800 gemeenten in Saksen geen predikant of pastorale bearbeiding. En ga maar door! Overal blijken de sporen van een geweldige teruggang, die voor een deel zeker door de 'druk van de overheid' is teweeggebracht.

Hoe het ook was

De Evangelische Kerk in de DDR (Luthers dus) kende 8 (zeg maar) Landeskirchen: Anhalt, Berlin-Brandenburg, Pommeren, 'Provinz Sachsen', Mecklenburg, Silezië, 'Sachsen-Land' en Thüringen. In Hermanns boek, uit de jaren '60, lees ik dat er 7000 gemeenten waren met 5300 mensen in de geestelijke stand. Verder zijn er volgens die opgave 55 ziekenhuizen, 328 bejaardentehuizen, 1000 'Gemeindepflegestationen' en 200 tehuizen, o.a. voor moeders en hun kinderen. Dat geeft al een heel interessant beeld: een groot stuk van het sociale werk in de DDR was in handen van de Kerk, en is dat in al die jaren van communistisch regime ook gebleven. Uit andere bronnen is me te verstaan gegeven dat in dezen de kerk in de DDR in een volstrekt unieke positie verkeerde. Nergens in de landen achter het IJzeren Gordijn viel er iets vergelijkbaars te melden. De DDR, die officieel op 7 oktober 1949 werd geproclameerd, verleende aan de Kerk dus duidelijke privileges. Arvan Gordons artikel signaleert dan ook een „'gentlemanly' quality" die de andere Oosteuropese staten en de USSR missen. Duidelijk is, stelt Gordon, dat ook in de DDR gelovigen zware straffen hebben gekregen op heel wankele beschuldigingen. Er is ook naar de gelovigen toe een heel arsenaal aan smerige streken gehanteerd. Toch „zijn er geen kerkleiders vermoord of naar werkkampen gestuurd... Lastige 'dissidenten' mochten (voor een bepaald geldbedrag) naar het Westen vertrekken en werden niet aan foltering blootgesteld.”

Betrokken

Of het volgende de reden of het gevolg van bovengenoemde situatie is valt niet zo snel te zeggen, maar de Christenen in de DDR hebben zich vaak sterk 'betrokken' opgesteld t.o.v. de Oostduitse samenleving. Dat begon al meteen na de Tweede Wereldoorlog, toen de kerkleiders een door het Nazi-bewind aangepaste kerk moesten gaan herbouwen. Bij de meeste kerkleiders was er een sterke tendens aanwezig geweest om zich tegen het regime van

Hitler te verzetten. Een aantal van hen had met Communistische voor-
mannen vastgezet, wat weliswaar
tot wederzijds begrip aanleiding had
gegeven maar zeker niet tot weder-
zijds vertrouwen! Toch hadden kerk-
leiders zich willen distantiëren van
al te rabiaat anti-communisme. Gor-
don opnieuw, over de hele periode
van het bestaan van de DDR: „De
meeste kerkleden hebben zich op
het standpunt gesteld dat er wezen-
lijk verschil bestaat tussen het Na-
zisme en het Communisme. Met het
eerstgenoemde is elk vergelijk on-
mogelijk. Ook met de fundamentele
ideologie van het laatstgenoemde is
een compromis ondenkbaar. Het
was echter een andere zaak, als het
ging om het praktische beleid van de
SED; bepaalde dingen die ze deden
waren ronduit slecht, bij andere
moest je constateren dat ze door
misverstanden waren ingegeven,
maar er waren ook dingen die hun
verdienste hadden. De kerk heeft de
plicht om zich teweere te stellen te-
gen wat verkeerd is, maar ze moet
elke tendens die goed is positief
oordelen en aanmoedigen. Die
zienswijze is lang samengevat in de
uitdrukking „de Kerk in het Socialis-
me“ (of 'kritische solidariteit').”
Voorbeelden van de verschillende
houdingen vinden we in de houding
van alom gerespecteerde kerklei-
ders als Otto Dibelius en Albrecht
Schönherr. De ook onder ons be-
kend geworden Dibelius zei in een
boek uit 1964 onder andere dit: „Na
lang nadenken heb ik, als man van
70, geleerd om tegen het Commu-
nisme en alwat dat denkt en doet
'nee' te zeggen... Ik heb dat geleerd
te doen, niet op politieke gronden,
maar omwille van het Christelijk
geloof.” Dat is geen onduidelijk
geluid...

Anderzijds heb je mensen als bis-
chop Schönherr, die persoonlijke
contacten had met SED-leider Erich
Honecker. In een belangrijke ont-
moeting, die plaats vond op 6 maart
1978, werd officieel een nieuwe rela-
tie tussen 'Kerk en Staat' geregeld,
die voor de Kerk zeker niet alleen
nadelig was. Schönherr zei daarover
later: „de toetssteen voor de verhou-
dingen tussen Kerk en Staat is de
ervaring van de doorsnee Christe-
lijke burger op de plaats waar die
woont.” Gordon zegt er met nadruk
dit bij: „De kerkleiders die zich in-
spanden voor de benadering van 'de
Kerk in het Socialisme' zoals Heino
Falcke, Werner Krusche en Albrecht
Schönherr waren geenszins bevlo-
gen idealisten of zwakke collabora-
teurs. Zij kenden de valkuilen, en
kwamen met vrijmoedigheid op voor
de noden van de kerk.”

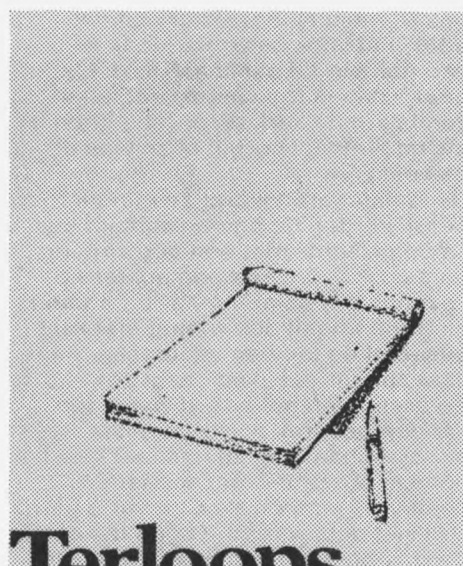
Tenslotte

De Kerk is de hele geschiedenis van
de DDR door de – enige – vrijplaats
geweest voor mensen, die geen

communisten waren. Dat is het dui-
delijkst gebleken tijdens de gebeur-
tenissen in Leipzig, Berlijn en al die
andere steden, waar in oktober en
november '89 demonstraties begon-
nen in de kerken. Toen bleek het
enorme prestige dat de Kerk in de
Oostduitse samenleving bezat. Dat
is ook tot uitdrukking gekomen in de
zeer belangrijke plaats die een aan-
tal predikanten in het laatste onaf-
hankelijke Oostduitse bestel inna-
men. Mensen als Rainer Eppelmann,
een 'dissidente' predikant, die een
ministerspost in het kabinet-De Mai-
zière bezette; die echter ook – tot
grote woede en verbijstering van
'links-radikaal' neigende medestan-
ders – zich uitsprak voor een snelle
hereniging van de beide Duitslan-
den. (De vraag „hoe kijkt u tegen de
'Wiedervereinigung' aan?” lijkt nog
steeds een soort 'lakmoestest' bij
het beoordelen van de 'ligging' van
Oostduitse predikanten en anderen!)

Het lijkt dus onweerlegbaar dat de
Kerk in de Oostduitse samenleving
een hoge mate van krediet en res-
pekt bezit. Daarmee is echter niet
gezegd dat de kerken zondag aan
zondag stampvol zitten. De demon-
stranten van vorig jaar, die de kerk-
gebouwen deden uitpuilen, zijn na
de 'Wende' weer massaal weggeble-
ven! Ze hebben hun blik kennelijk
toch op iets anders gericht dan op
het Evangelie... En in interviews
klaagden predikanten ook dat een
ware 'verplaatsingswoede' gelovi-
gen en ongelovigen heeft aangegre-
pen. Nu het na zoveel jaren mogelijk
blijkt, zijn ze niet te houden: in hun
Wartburg of Trabi reizen ze langs 's
Heren wegen. En elk weekend zijn
ze weg. Of dat een voorbijgaand
verschijnsel is, de tijd zal het leren.

Ook goed om te memoreren hoe
Oostduitse predikanten en kerklei-
ders hebben gesmeekt om blijvend
contact, ook vanuit ons land. De te
verwachten moeiten met de kerke-
lijke 'Wiedervereinigung' zijn ook zo
dat men zich niet eenzijdig aan al-
leen de Westduitse kerken wenst te
binden. Eén zo'n voorbeeld van heel
nuttig contact tussen Oost-Duitsland
en ons, dat via de 'Stichting Sophia-
ziekenhuis Weimar' is geïnitieerd,
verdient nadere vermelding in ons
blad. Maar dat zou moeten komen
van mensen die daar deze zomer
hebben gewerkt.

Terloops

P.C. van Wijk, Zaltbommel

M'n tante van 96

Over mijn tante van 96 jaar zou ik
een heel lang verhaal kunnen schrij-
ven. Ik zal proberen het kort te hou-
den. Als U dit leest, is het al weer
een paar weken geleden, dat ze 96
jaar werd. Tot verbazing van haar
familie, haar vrienden en niet het
minst van haarzelf. Want niemand
heeft ooit gedacht, dat ze zo oud zou
worden. Vroeger zeiden we altijd
'tante Maai', maar later is dat 'tante
Maaïke' geworden. Dat klinkt wat
leuker. Bovendien past 'Maaïke'
beter bij haar, want ze is maar een
schriel ding, zoals ze bij ons zeggen.
Ze is nooit groot geweest en de
laatste jaren is ze al een flink stuk
gekrompen.

Toen tante Maaïke 20 jaar was, leed
ze aan t.b.c. Dat was toen een erge
ziekte en het was bovendien besmet-
telijk. En dus lag ze dag en nacht in
een soort tentje achter het huis in
Nieuwaal (voor degenen, die niet zo
goed op de hoogte zijn met de aard-
rijkskundige toestanden in de Bom-
melerwaard: Nieuwaal ligt vlak bij
Gameren en Gameren ligt vlak bij
Zaltbommel). De mensen, die haar
daar zo zagen liggen, voorspelden,
dat ze niet oud zou worden. En de
buurvrouw, die er ook kijkt op dacht
te hebben, zei tegen m'n grootmoeder:
'Da meske wor nie oud.' Da zee
ze, maar ze hê gin gelijk gekrege.
Het verliep allemaal anders. Het was
wel steeds tobben, maar ze krab-
belde er steeds weer boven op. Ze
was een paar keer in een rusthuis,
ze werkte dan hier en dan daar
(geen zwaar werk want dat kon ze
niet). Ze bleef sukkelen, maar werd
wel elk jaar een jaar ouder. Ze had
medicijnen voor dit en medicijnen
voor dat, ze had dieet zus en dieet
zo, maar zo klein als ze was en zo
licht als ze woog, ze haalde de 65
jaar en kwam wat jaren daarna in
een bejaardenhuis. En daar had ze
haar bezigheden: bloemen water
geven, haken en breien voor de

bazar, mensen bezoeken. En dat alles niet voor de vorm, maar met een gelovig en dankbaar hart. Met haar 85ste jaar kwam ze nog elke zondag in de kerk en er ging geen avondsluiting voorbij, of ze was er geweest.

De laatste jaren wordt ze minder. Eerst werden de ogen slecht en kon ze nog slechts met één oog zien en nu gaat ook dat ene oog achteruit. Lezen is er dus niet meer bij. Haken en breien haalt ook weinig meer uit; alleen af en toe een vaatdoekje ('dat gaat zonder te kijken', zegt ze). De oren laten het ook af weten, zodat een gesprek ook al moeilijk wordt. In haar rug zit iets, dat niet goed is. Ze groeit wat scheef en heeft veel pijn. En toen ze vorig jaar nog viel ook, werd het bijna te veel. Ze was opstandig en vond, dat God haar maar eens 'halen' moest. Ze vertelde het met enige schaamte, met een glimlach om haar mond.

Toen ik zei, dat God het allemaal wel niet zo erg zou vinden, kreeg ik prompt een vermaan. Opstandigheid is verkeerd, we moeten de dingen nemen, zoals God ze geeft. Ze verlangt wel naar het einde, maar wil God niet de wet voorschrijven. En we mogen Hem vooral niet tegenspreken.

Er zijn mensen, ook oudere mensen, die heel veel klagen.

M'n tante is een mens met een lofzang in de mond. En ze verbaast er zich over, dat God het 96 jaar lang met haar heeft uitgehouden. Hij is haar steeds een toevlucht geweest! Ze is blij met de vele bezoeken die ze krijgt en de kaarten die ze van tijd tot tijd ontvangt. 'Ze hebben blijkbaar nog geen hekel aan me...'

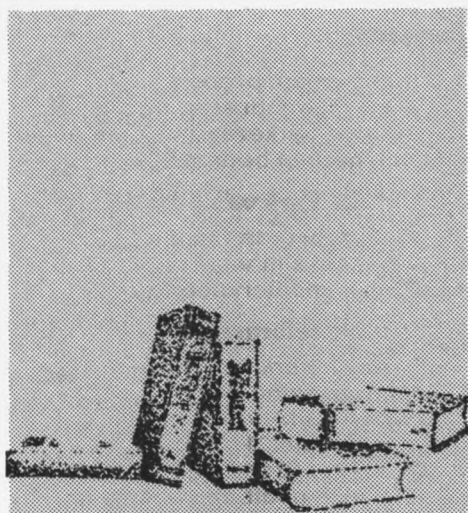
Wat ze fijn vindt, is dat haar geheugen nog aardig goed is. Ze vergeet wel eens wat, maar dat is geen probleem. Er wordt wel eens gezegd: 'Oud worden is geen kunst, maar oud zijn...'

Oud zijn...

M'n tante is oud met God. Dat is een gave. Maar een gave moet je oppakken. Dat heeft ze gedaan. En daarin is ze in haar ouderdom een lichtend licht, terwijl het, omdat ze slecht zien kan, steeds donkerder om haar wordt.

Waarom ik dit neerschrijf? Omdat anderen er misschien wat aan hebben.

Als ik dit verhaal aan m'n tante laat lezen, zal ze zeggen, dat het veel te mooi is. Ze is immers een zondig mens en moet het van genade hebben. Maar die genade is haar dan ook genoeg.

Boekbespreking

J. Bouma, Kampen

De Nederl. Kerken en de Joden

Ds. J.M. Snoek, De Nederlandse Kerken en de Joden. 1940-1945. Kok, Kampen. f 27,50.

In dit boek wordt de houding van de kerken besproken tegenover de door de bezetter uitgevaardigde maatregelen tegen de joden. M.n. de houding van de Gereformeerde Kerken. Het gaat daarbij niet om de houding van kerkleden, maar om het publieke optreden van de kerken naar buiten toe. En dan blijkt, dat de kerken over het algemeen zeer terughoudend gereageerd hebben. In publieke protesten en herderlijke brieven werd niet altijd even duidelijk en krachtig gesproken.

Juist de Gereformeerde Kerken zijn hierin aanvankelijk zwak gebleken. Dat lag enerzijds aan de kerkelijke structuur, alleen de synode kon spreken namens de kerk en dit spreken kon niet altijd ad hoc plaatsvinden, anderzijds waren de kerkelijke leiders (de hoogleraren m.n.) verdeeld in hun houding t.o.v. de duitse bezetter. In het bijzonder H.H. Kuiper was hierin erg zwak.

De Hervormde Kerk was in haar spreken niet zoveel duidelijker, maar wel circuleerden er binnen de Hervormde Kerk brochures, waarin de maatregelen tegen de joden scherp werden veroordeeld. Geschreven door Miskotte, Kroon, Koopmans, van Randwijk. Het is de R.K. Kerk, die vanaf het moment, waarop men meedeelde binnen het Convent van Kerken (het latere Interkerkelijk Overleg), het meest konsekvent is gebleken. De bisschoppen o.l.v. kardinaal De Jong, bleken duidelijker in hun afwijzing van maatregelen tegen de joden dan de protestantse kerkelijke leiders.

Wel dient gezegd te worden, dat de personen, die de kerken vertegenwoordigden in het Convent van Ker-

ken, over het algemeen goed te noemen waren.

In deel II van het boek wordt de hulp (van m.n. christelijke verzetsgroepen) aan joden besproken en de ervaring van joodse onderduikers. Het blijkt, dat relatief een klein deel van de gereformeerden joden hebben geholpen, waarbij moet worden opgemerkt, dat zij dit uit zuivere motieven hebben gedaan. Het verwijt, dat men joodse zieltjes wilde winnen, geldt maar in enkele gevallen.

De konklusie van de schrijver is, dat het kerkelijk verzet niet moet worden opgehemeld, maar ook niet verachtelijk terzijde moet worden geschoven. Hij neemt in zijn slotzin het oordeel over van dr. L. de Jong „Kerk was zij in een onderdrukt land en aan die druk kon zij zich niet tenvolle onttrekken. Maar dat maakt het feit niet ongedaan dat zij, met overwinning van de menselijke angst, de leer en de praktijken van de bezetter veelvuldig en duidelijk publiekelijk verworpen en bestreden heeft.”

Het boek is, dankzij persoonlijke indrukken van de schrijver zelf, een goed leesbaar boek geworden.

M. de Jonge, Voorburg

De breuk in de Gereformeerde Oecumenische Synode

In een brochure van ruim zeventig bladzijden geeft dr. W.H. Velema (Apeldoorn) inzicht in de argumenten en ontwikkelingen, die in 1988 tot deze breuk leidden.

De GOS (Gereformeerde oecumenische synode) is een organisatie, die eens per 4 jaar een (internationale) bijeenkomst samenroept van afgevaardigden van alle kerken over de wereld, die de gereformeerde belijdenis als grondslag aanvaarden en zich bij haar aanmelden als lid. De laatstgehouden bijeenkomst ('synode') was in 1988 te Harare (Afrika). Daar werd de eenheid verbroken door het uittreden van een 4-tal kerken, t.w.

de Christelijke Gereformeerde kerken, de Gereformeerde kerk van Zuid-Afrika (Dopperkerk), de Gereformeerde kerk in Nieuw-Zeeland en de Orthodox Presbyterian Church in North America

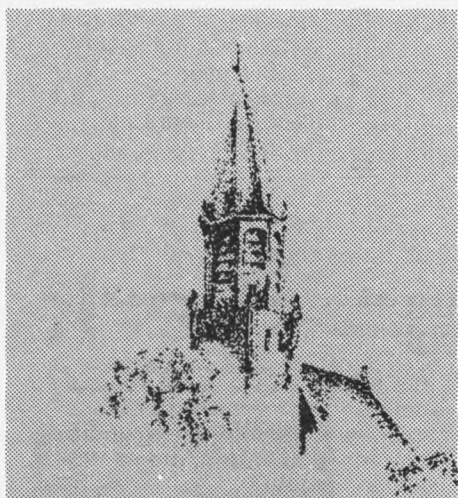
Waarom die breuk? In vorige bijeenkomsten (1980, 1984) had de GOS de politiek van apartheid veroordeeld en de kerken in Zuid-Afrika opgeroepen het overheidsbeleid te veroordelen en te pogen tot veranderingen te komen. Dat was één. En een tweede was dat zorgen kenbaar werden gemaakt over theologische ontwikkelingen in de Gereformeerde kerken in Nederland (Schriftgezag,

beleid t.a.v. homoseksuele leden). In de Nederlandse pers is uitvoerig verslag gedaan van die bijeenkomst in Harare. Maar nu ligt een gedocumenteerd stuk op tafel, dat bovendien op de achtergronden ingaat. Geïnteresseerde kerkleden kunnen zich nu in de problematiek verdiepen.

Als Nederlands Gereformeerde kerken zijn we slechts zijdelings er bij betrokken, omdat we tot nu toe geen lidmaatschap van de GOS hadden aangevraagd. De ervaringen van onze Chr. Gereformeerde broeders nopen ook niet om dat te doen. Missen we iets als we niet in het GOS-geselschap verschijnen?

De brochure is uitgegeven door Buijten & Schipperheijn te Amsterdam en kost f 9,90.

Kerknieuws

Commissie Reform. Studieavonden

Commissie Reformatorische Studieavonden

Deze commissie, ontstaan vanuit de Geref. Vrijg., Chr. Geref. en Ned. Geref. Kerken in de regio Den Haag, belegt een aantal studieavonden over geloof en samenleving. De eerstvolgende bijeenkomst is: Donderdag 22 november 1990

H.A. Tijssen, LEEUWARDEN:

Stress in deze samenleving

Er wordt korter gewerkt en er zijn meer hulpmiddelen. Toch hebben we met elkaar steeds vaker 'stress', overmatige spanning. Heeft stress soms met onze samenleving te maken? En: is er wat tegen te doen? De heer Tijssen, verbonden aan het RIAGG te Leeuwarden, hoopt dit onderwerp in te leiden. De avond wordt gehouden in het gebouw van de Chr. Geref. Kerk te Den Haag-Zuid, Rhijnvis Feithlaan 114, 2533 GG Den Haag, te beginnen om 20.00 uur. Info: 070-3997649.

Ned. Geref. Kerk van Amsterdam Centrum

Ds. J. Horsman, predikant te Dordrecht/Zwijndrecht, heeft voor het door de kerkeraad op hem uitgebrachte beroep bedankt.

Ned. Geref. Kerk van Arnhem

Ds. K.B. Holwerda heeft wegens hartklachten zijn werk voor onbepaalde tijd moeten neerleggen.

Rectificatie Informatieboekje 1990

Ned. Geref. Kerk van Zeewolde. De preekvoorziening wordt verzorgd door mevr. R.M. van der Horst-Haagsma, Eem 21, 3891 BK Zeewolde. Tel.: 03242-1419. (Het Informatieboekje geeft een onjuist netnummer!)

Afvaardiging Landelijke Vergadering

Namens de regio Harderwijk worden de volgende broeders afgevaardigd: Primi: ds. van Deursen, ds. Versluis, br. Baard en br. Veltkamp. Secundi: ds. van Keulen en ds. Blokhuis, br. Berger en br. van Rietschoten. Tertius: ds. van Dijk.

Vergadering regio Utrecht op 4 oktober j.l.

Candidaat G. Bronsveld te Utrecht werd preekconsent verleend gedurende één jaar.

Aan het Kort Verslag van de vergadering van de Regio Kampen van 4 oktober ontleen wij ondermeer het volgende:

Br. Kloosterman uit Emmeloord ontvangt opnieuw preekconsent voor de duur van 1 jaar.

Naar aanleiding van een instructie van de kerk van Kampen wordt ds. Bieuwenga benoemd tot secunduslid van de Raad van Toezicht en Advies voor de Theologische Studiebegeleiding.

Naar de Landelijke Vergadering worden afgevaardigd:

primi predikanten: M.H.T. Bieuwenga en E. Zwarteveen.
primi ouderlingen: A. Kadijk en H. Strating (Kampen).

secundi-predikanten: K.T. de Jonge en H.J. Zuidhof.

secundi-ouderlingen: J. Koffeman en W.G. van der Lugt.

tertiï afgevaardigden: ds. P.J.H. Krol en ouderling F.W. Boersma.

Ned. Geref. Kerk van Bilthoven

Het scribaat berust bij: G.W.H. ten Dolle, Leeuweriklaan 38, 3722 CV Bilthoven. Tel.: 030-290537.

Ned. Geref. Kerk van Zwolle II

Het adres van ds. P. Busstra luidt: Zuidkreek 2, 8032 JH Zwolle. Tel.: 038-548714.

Het scribaat der kerk berust bij: W.H. Hultink. Tel.: 038-652338. Secretaris der diaconie is: M.R. Hartman. Tel.: 038-651496.

Het postadres van zowel de scriba, als de secretaris van de diaconie luidt: Postbus 51, 8000 AB Zwolle.

Uit breder kring

Centrum Voorlichting Chr. Onderwijs

Themanummers over
antidiscriminatie-wetgeving en over
conciliair proces

Van het christelijk onderwijsblad BEZINNING, dat vanuit een bijbelse visie voorlichting geeft over actuele ontwikkelingen rondom het christelijk onderwijs, verschenen twee themanummers. In het nummer van september 1990 is aandacht besteed aan de nieuwe ANTI-DISCRIMINATIE-bepalingen die werden aanvaard door de Tweede Kamer. Hierin wordt o.a. het maken van onderscheid vanwege de seksuele gerichtheid (homoseksuele praktijk), bijvoorbeeld bij benoemingen voor bepaalde functies of ambten, verboden.

Ook kan een rechter op grond van deze bepalingen iemand strafbaar stellen die vanuit zijn bijbelse overtuiging een afwijzend oordeel uitspreekt over homoseksueel gedrag. Hetzelfde geldt voor kerken die homoseksuelen niet aan het avondmaal toelaten. In het themanummer wordt duidelijk gemaakt dat het gevaar dreigt dat tegen christelijke organisaties die aan een bijbelse visie gestalte willen geven, rechtszaken aangespannen zullen worden. Ook andere bezwaren tegen de bepalingen komen aan de orde. Het oktobernummer van BEZINNING is een themanummer over het CONCILIAIR PROCES en het CHRISTELIJK ONDERWIJS. O.a. wordt aandacht besteed aan de invloed van het denken achter het Conciliair Proces bij het behandelen van de thema's vrede, gerechtigheid en heilheid van de schepping. Aan de

orde komt ook dat leidende personen binnen het Conciliair Proces een dialoog op gelijke voet beogen met aanhangers van de niet-christelijke wereldgodsdiensten. Aangetoond wordt dat dit denken ook doorwerkt in materiaal dat in omloop is voor het christelijk onderwijs. In beide nummers van BEZINNING komt een vervolgartikel voor over de historische betrouwbaarheid van de Bijbel die in vele godsdienstmethoden wordt afgewezen. Aangetoond wordt dat de beschrijving van de oudste geschiedenis van Israël in het O.T. geheel in overeenstemming is met de gegevens uit de oude historische bronnen en volledig betrouwbaar is. Zowel het september- als het oktobernummer is te bestellen door f 2,- over te maken op girorek. 2.974.537 t.n.v. Adm. BEZINNING met vermelding van het gewenste nummer. De beide nummers kosten samen f 3,50.

Het Centrum Voorlichting Christelijk Onderwijs, uitgeefster van BEZINNING, is gaarne bereid lezingen te verzorgen op gemeenteavonden over de genoemde onderwerpen (tel. 03420-14479).

Freddy Gerkema

Judith Mudde

Blij en dankbaar delen wij u mee, dat wij op donderdag 22 november 1990 D.V. gaan trouwen.

Ons huwelijk zal om 16.00 uur in het gemeentehuis van Bilthoven worden gesloten.

In een kerkdienst, die begint om 19.00 uur in de Julianakerk te Bilthoven, willen we God danken en om zijn zegen vragen.

In deze dienst zal Ds. H. de Jong van Zeist voorgaan.

Aansluitend bent u hartelijk welkom op onze receptie in het party-centrum 'De Kwinkelier' van 20.15 tot 21.45 uur.

*Ons adres wordt:
J.J.P. Oudkwartier 41
3723 ZB Bilthoven
tel. 030-284052*

Bij wie mag ik

stagelopen

van 18 maart tot 3 mei?

Ik ben 17 jaar, leerling van de A.H.S. te Delft.

Mijn voorkeur gaat uit naar een stageadres op een akkerbouwbedrijf (intern).

Arjen Meijer,
Aalscholverstraat 27,
3362 NA Sliedrecht,
tel. 01840-12468.

Neem nou onze rtv-rubriek

Veel mensen in dit land sluiten hun ogen voor televisie. Er zijn er die het apparaat eenvoudig niet in huis willen hebben. Maar er zijn er veel meer die avond aan avond het aanbod uit het Gooi maar over zich heen laten komen. Ook die sluiten hun ogen voor televisie.

Het ND wil geen van beide. Zeker nu we via een simpele kabel half Europa over de vloer kunnen halen, is selecteren heel goed mogelijk. Vandaar onze dagelijkse kijk- en luistertips.

Ja, ik wil graag eens op m'n gemak kennismaken met het Nederlands Dagblad. Bezorgt u mij de krant daarom vier weken voor slechts f 11,80.

Naam:

Straat:

Pc/plaats:

Telefoon:

Bank/giro:

Deze bon in open envelop zenden aan: Nederlands Dagblad, antwoordnummer 1004, 3770 VB Barneveld. Een postzegel is niet nodig. Bellen mag natuurlijk ook: 03420-10720 (afdeling abonneeservice). OP

Soms is minder meer

Leven en Kracht

Lektuur-evangelisatie

Zoekt u goed en betrouwbaar evangelisatie-materiaal? Wij hebben materiaal voor de mens van onze tijd en in de taal van onze tijd. Voor alle leeftijdsgroepen. Nu veel nieuw materiaal. Kerstblad: God is onder ons! Een puur evangelisatieblad voor rand- en buitenkerkelijken.

Foto-kerstkaarten met evangeliserende inhoud. Iets bijzonders. Leven en Kracht: specialist in evangelisatie-materiaal. Eigentijds, actueel, modern en toch bijbels. Het is de moeite waard om ons te leren kennen. Vraag inlichtingen en proefnummers.

Postbus 4, 3958 ZT Amerongen. Tel. 03434-53444.

kom en goed: kerk

KERK: wekelijks magazine met nieuws en achtergronden over kerken en christelijke organisaties

Bel voor 3 gratis proefnummers: 03420-10790

Zelfstandige vrouw, 43 jaar, 1,72 m/60 kg, Ned. Geref., goede baan, nooit geh. geweest, is het alleen zijn moe en zoekt langs deze, voor haar onsympathieke weg, kennismaking met lieve

man

tot ong. 50 j. (MBO/HBO) om een serieuze relatie op te bouwen.

Hobby's: reizen, zingen, handwerken, fietsen, wandelen, lezen en houdt van huiselijkheid. Liefst midden des lands.

Alle brieven met foto worden vertrouwelijk behandeld en beantwoord.

Brieven onder nr. 902301.